Rijkswaterstaat
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat

RWS BEDRIJFSVERTROUWELIJK

Reactienota Notitie Reikwijdte en Detailniveau Veerse Meer

Actualisatie beheerplannen Natura 2000

Colofon

Uitgegeven door	Rijkswaterstaat
Datum	Juli 2026
Status	Versie 2 - definitief

Inhoud

1.1 Over de Natura 2000 beheerplannen 4
1.2 Over het Veerse Meer 4
1.3 Wat kunt u van deze nota verwachten 5
1.4 Opzet van deze Reactienota 5

2 Advies Commissie voor de Milieueffectenrapportage 6

3 Kernpunten uit de ingediende zienswijzen 8
3.1 Natuurdoelen & ecologie 8
3.2 Water (kwaliteit, verontreiniging en beheer) 8
3.3 Gebruik & gebiedsfuncties 8
3.4 Onderbouwing, monitoring & uitvoering 8

4 Aanpassingen in de NRD 9
4.1 Wijzigingen vanuit zienswijzen 9
4.2 Ambtelijke wijzigingen 13

5 Individuele beantwoording zienswijzen Veerse Meer 14
5.1 Id. 106153403 / Nr. 2 14
5.2 Id. 106085041 / Nr. 4 14
5.3 Id. 106427832 / Nr. 17 15
5.4 Id. 106448805 / Nr. 32 19
5.5 Id. 106457808 / Nr. 34 22
5.6 Id. 106505495 / Nr. 38 22
5.7 Id. 106503893 / Nr. 54 24
5.8 Id. 106500445 / Nr. 59 25
5.9 Id. 106496491 / Nr. 61 29
5.10 Id. 106479394 / Nr. 62 31
5.11 Id. 106479083 / Nr. 63 34
5.12 Id. 106532010 / Nr. 68 35
5.13 Id. 106531991 / Nr. 70 38
5.14 Id. 106531703 / Nr. 72 40
5.15 Id. 106531105 / Nr. 73 41
5.16 Id. 106522893 / Nr. 92 44
5.17 Id. 106513594 / Nr. 94 45
5.18 Id. 106511378 / Nr. 95 51
5.19 Id. 106550770 / Nr. 99 55
5.20 Id. 106549815 / Nr. 107 58
5.21 Id. 106548728 / Nr. 108 59
5.22 Id. 106547949 / Nr. 111 60
5.23 Id. 106539138 / Nr. 162 61
5.24 Id. 106536689 / Nr. 200 65
5.25 Id. 106535373 / Nr. 205 67

1 Inleiding

Voor u ligt de reactienota van de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) ten behoeve van het plan-MER dat wordt opgesteld voor de actualisatie van het Natura 2000-beheerplan Veerse Meer. In de NRD staat welke milieueffecten worden onderzocht en hoe dit wordt gedaan. De NRD geeft iedereen de kans om vroeg mee te denken over het milieueffectonderzoek.

De NRD heeft ter inzage gelegen van 27 augustus tot 7 oktober 2025. Tijdens deze periode kon eenieder een zienswijze indienen. In voorliggende Zienswijzennota zijn de ingekomen zienswijzen beantwoord.

Zienswijzen konden zowel schriftelijk, digitaal als mondeling worden ingediend.

Schriftelijke zienswijzen konden worden geadresseerd aan:
Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat, directie Participatie
o.v.v. Natura 2000-gebieden Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen
Postbus 20901
2500 EX Den Haag

Digitale zienswijzen konden worden ingediend via het reactieformulier op: www.platformparticipatie.nl.

Tot slot bestond de mogelijkheid om een mondelinge zienswijze te geven. Dit kon door tijdens kantooruren een afspraak te maken via het telefoonnummer (070) 456 96 07.

In totaal zijn er 25 zienswijzen ingediend met betrekking tot het Veerse Meer.

1.1 Over de Natura 2000 beheerplannen

Voor elk Natura 2000-gebied in Nederland wordt een beheerplan gemaakt. In dit plan staat wat er nodig is om de natuur te beschermen en te verbeteren. Het gaat bijvoorbeeld over leefgebieden, planten en dieren die in het gebied voorkomen. Rijk en provincies maken deze plannen samen met natuurorganisaties, gebruikers en andere betrokkenen. Zo zorgen we ervoor dat natuur en mens goed samen kunnen gaan.

Voor het opstellen van een nieuw Natura 2000-beheerplan voor het Veerse Meer is een milieueffectrapport (MER) nodig. De eerste stap voor dit rapport is een Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD).

1.2 Over het Veerse Meer

Het Veerse Meer was onderdeel van de Zeeuwse Delta. Na de aanleg van de Zandkreekdam en later de Veerse Dam verdwenen eb en vloed uit het gebied. Sindsdien is het Veerse Meer een brakwatermeer zonder getijden en is een deel van het voorheen ruim 2.000 ha grote schorgebied nu permanent droog komen te liggen. In het meer liggen zandbanken en kleine eilanden. Op ondiepe plaatsen langs de oevers komen moerasvegetaties voor. Het Veerse Meer is aangewezen in het kader van de Vogelrichtlijn vanwege de volgende omstandigheden:

- De aanwezigheid van een uitgestrekt brakwatermeer met eilanden dat als geheel leefgebied vormt van een aantal Vogelrichtlijnsoorten.
- Het watergebied het leefgebied vormt van Vogelrichtlijnsoorten en fungeert als broedgebied, overwinteringsgebied en rustplaats in de trekzone van andere beschermde vogelsoorten.

1.3 Wat kunt u van deze nota verwachten

In deze Reactienota geeft Rijkswaterstaat antwoord op de zienswijzen die zijn ingediend op de NRD voor het opstellen van het Natura 2000 beheerplan Veerse Meer. Indien van toepassing is ook aangegeven of een (onderdeel van een) zienswijze wordt meegenomen in het vervolgproces, of zorgt voor een wijziging in de NRD.

1.4 Opzet van deze Reactienota

Alle ontvangen zienswijzen hebben van de directie Participatie van het Ministerie van Infrastructuur en Waterstaat een uniek nummer gekregen. De individuele zienswijzen zijn beantwoord en opgenomen in hoofdstuk 5. Hierbij correspondeert het nummer in de paragraaftitel met het nummer dat de inspreker heeft verkregen van de directie Participatie.

In hoofdstuk 2 is een samenvatting van het advies van de Commissie voor de Milieueffectrapportage (Commissie MER) opgenomen. In hoofdstuk 3 worden de kernpunten uit de ingediende zienswijzen toegelicht. Hoofdstuk 4 beschrijft de aanpassingen in de NRD naar aanleiding van de zienswijzen. In hoofdstuk 5 worden de zienswijzen individueel beantwoord.

2 Advies Commissie voor de Milieueffectenrapportage

De Commissie voor de Milieueffectrapportage (Commissie MER) heeft geadviseerd welke informatie in het MER zou kunnen worden opgenomen (advies van 27 november 2025). Dit advies is samengevat.

Het Veerse Meer is een vogelrichtlijngebied en moet als leefgebied voor de aangewezen vogelsoorten behouden blijven. De NRD laat volgens de Commissie mer zien dat de situatie voor de meeste aangewezen vogelsoorten in de afgelopen jaren is verslechterd. Dit geldt voor alle drie de broedvogelsoorten (aalscholver, lepelaar en kleine mantelmeeuw) en voor veertien van de twintig aangewezen niet-broedvogelsoorten. Alleen voor de niet-broedvogelsoorten fuut, kleine zilverreiger, krakeend en middelste zaagbek is de populatieomvang en de draagkracht van het gebied voldoende groot. Het aantal foeragerende lepelaars in het Veerse Meer neemt sterk af maar de populatieomvang is nog net voldoende groot. Goede informatie over de kwaliteit en omvang van de leefgebieden van de vogelrichtlijnsoorten ontbreekt veelal.

Essentiële inhoud voor het plan-MER zoals geadviseerd:
De Commissie beschouwt de volgende punten als essentiële informatie in het MER. Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het belang van de leefomgeving in het besluit over het beheerplan voor het Veerse Meer in ieder geval onderstaande informatie moet worden meegenomen:

- *Ecologisch systeem als basis voor maatregelenpakketten:* Voor het benoemen van effectieve maatregelen in het MER is goed inzicht in de knelpunten belangrijk. Hiervoor is systeeminzicht noodzakelijk. Neem daarom in het MER een (samenvatting van een) ecologische systeemanalyse op die de samenhang tussen het abiotische systeem en de natuurdoelen en knelpunten op systeemniveau beschrijft. Beschrijf het ecologische belang en de functie van het Veerse Meer in de Zuidwestelijke Delta.2 Dit biedt informatie voor de afstemming van de maatregelenpakketten in de aansluitende Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta;
- *Instandhoudingsdoelen naar concrete doelen vertalen:* Door doelen SMART te formuleren kan Rijkswaterstaat in het MER toetsen in hoeverre de maatregelen in het beheerplan bijdragen aan het halen van de wettelijke Natura 2000-doelen en het voorkomen van (verdere) verslechtering.
- *Analyse van de ernst en omvang van knelpunten:* Dit biedt informatie voor het beoordelen van de (bandbreedte van de) ecologische effectiviteit van maatregelen en voor het samenstellen van het maatregelenpakket dat in het beheerplan wordt opgenomen (voorkeursalternatief).
- *Maatregelenpakketten en voorkeursalternatief:* Gebruik het MER voor het beheerplan Veerse Meer om de hoeken van het speelveld te onderzoeken en daarbij ook uitersten – minder voor de hand liggende of grote maatregelen – mee in beeld te brengen en te vergelijken, met het oog op natuurherstel. Stel ook een maatregelenpakket samen waarmee de instandhoudingsdoelstellingen volledig worden bereikt. Stem de maatregelenpakketten voor de Natura 2000-gebieden in de Zuidwestelijke Delta op elkaar af.
- *Verbinding korte – lange termijn:* Zorg ervoor dat bij de keuze van maatregelen voldoende flexibiliteit overblijft om de bakens – met andere maatregelen – te verzetten als nieuwe inzichten daar op termijn om vragen. Dit is een aanpak op basis van adaptatiepaden.

- *Doelbereik en milieugevolgen:* Beoordeel in hoeverre de Natura 2000-doelen voor de aangewezen vogelrichtlijnsoorten worden gehaald met de maatregelenpakketten, waaronder het voorkeursalternatief. Maak één gezamenlijk beoordelingskader voor milieueffecten voor de milieueffectrapportages voor de beheerplannen in de Zuidwestelijke Delta.
- *Monitoring:* Werk in het MER een aanzet voor een monitorings- en onderzoeksprogramma uit waarin de monitoring van het doelbereik van de natuurdoelen en de aanvulling van essentiële ontbrekende gegevens en uit te voeren onderzoek centraal staan. Geef hierin aan wie verantwoordelijk is en wanneer de monitoring en het onderzoek worden uitgevoerd.

Relatie met Doeluitwerking Veerse Meer
Het rapport Doeluitwerking Veerse Meer vormt een belangrijke basis voor zowel NRD als plan-MER. Het beschrijft het huidige doelbereik en de huidige knelpunten en oplossingsrichtingen. Het rapport vormt een basis voor het beheerplan en het MER dat daarvoor wordt opgesteld. Een deel van de informatie uit dit advies is al in het rapport Doeluitwerking aanwezig en kan mogelijk worden opgenomen in het plan-MER.

Conclusie
Het advies van de Commissie MER heeft niet geleid tot aanpassing van de NRD. De adviezen worden meegenomen bij het opstellen van het plan-MER.

3 Kernpunten uit de ingediende zienswijzen

In de ingediende zienswijzen zijn verschillende onderwerpen en aandachtspunten aangedragen. Hieronder worden de belangrijkste thema's samengevat die in de zienswijzen naar voren zijn gekomen. De aanbevelingen, zorgen en ideeën zijn zorgvuldig beantwoord. Omdat terugkerende thema's vaak vanuit een ander oogpunt zijn aangedragen, bleek het formuleren van één antwoord niet mogelijk. De thema's zijn daarom in hoofdstuk 5 individueel beantwoord.

3.1 Natuurdoelen & ecologie

1. Er worden veel vragen gesteld over de interpretatie van instandhoudingsdoelen (o.a. aantallen versus draagkracht), wens tot herijking/actualisatie en zorgen over het nastreven van niet-haalbare doelen.
2. Vanuit de zienswijzen wordt verzocht om maatregelen en effecten gebiedsoverstijgend te beschouwen (Zuidwestelijke Delta/netwerk Natura 2000) en rekening te houden met cumulatieve effecten en autonome ontwikkelingen.

3.2 Water (kwaliteit, verontreiniging en beheer)

1. Er wordt aandacht gevraagd voor nutriënten/lozingen en specifieke zorgen over (opkomende) stoffen zoals PFAS. Tevens wordt verzocht om oorzaken beter te duiden en maatregelen te richten op structurele verbetering van waterkwaliteit en het voedselweb.
2. Vanuit verschillende zienswijzen wordt een oproep gedaan om (meer) dynamiek terug te brengen (bijv. via waterbeheer/getijdewerking) en zorgen over effecten van peilbeheer, zout/zoet-dynamiek en zuurstofproblematiek.

3.3 Gebruik & gebiedsfuncties

3. Er zijn zorgen over de (toenemende) recreatiedruk en verstoring van vogels. Er worden voorstellen voor zonering, voorlichting, gedragscodes en betere handhaafbaarheid gedaan. Tegelijk wordt er aandacht gevraagd voor het belang van recreatie, veiligheid en vaart in de regio.
4. Vanuit de zienswijzen klinken zorgen over mogelijke beperkingen op zaken zoals bemesting en gewasbescherming en de introductie van overgangszones op landbouwgrond. Er wordt verzocht om een evenwichtige weging van drukfactoren en inzicht in sociaaleconomische effecten.

3.4 Onderbouwing, monitoring & uitvoering

1. Er is een brede oproep om ontbrekende gegevens (o.a. leefgebied kwaliteit, visstand, onderwaterbiodiversiteit) te vullen, effecten beter te onderbouwen en monitoring/onderzoek expliciet te organiseren.
2. Er is een behoefte aan concretere, SMART geformuleerde maatregelen, uitvoeringsagenda's (rollen, tijdpad, financiering) en betere handhaving/communicatie.

4 Aanpassingen in de NRD

4.1 Wijzigingen vanuit zienswijzen

Op basis van de ontvangen zienswijzen zijn de volgende wijzigingen doorgevoerd in de NRD:

- *Wijziging paragraaf 3.1: Gebiedsbeschrijving Natura 2000-gebied*

Inbreng zienswijze
Id. 106503893 - Nr. 54
Het Veerse Meer is een jong, kunstmatig systeem dat na de afsluiting (Zandkreekdam en Veerse Gatdam) en de opening van de Katse Heule in 2004 nog steeds duidelijk in ontwikkeling is. Het gebied is als Natura 2000-gebied aangewezen op 30 december 2010. Ten tijde van die aanwijzing was bovendien onzeker hoe het systeem zich verder zou ontwikkelen. Tegen die achtergrond is het logisch om de destijds geformuleerde doelstellingen opnieuw tegen het licht te houden. Voor het Veerse Meer ligt een herijking van de Vogelrichtlijn-doelen in de rede—zeker voor soorten waarvan de lokale aantallen afnemen en afwijken van de landelijke/Europese trend. Zolang zo'n herijking uitblijft, dreigt men niet-haalbare doelen na te streven, met onnodig werk en kosten tot gevolg en het risico op maatregelen richting gebruikers die ecologisch niet-doelmatig zijn.

Id. 106539138 – Nr. 162
Pagina 9: De Zandkreekdam verdient ook een vermelding in de ontstaansgeschiedenis van het Veerse Meer. Deze sneed de verbinding met de (zoute) Oosterschelde af en droeg zo ook bij aan de verzoeting van het Veerse Meer. Daarnaast geeft de duiding aan de doorlaat Katse Heule (kleine verbinding naar de Oosterschelde) en verklaart waarom het na aanleg van deze doorlaat sinds 2004 weer zouter is geworden.
Inhoud Zienswijze

Id. 106539138 – Nr. 163
Pagina 9: Het is wenselijk om hier een bronvermelding te gebruiken die de functie recreatiegebied aan het Veerse Meer toeschrijft. Wij verzoeken dan ook om deze bronvermelding toe te voegen.
Inhoud Zienswijze

Id. 106539138 – Nr. 164
Inhoud Zienswijze
Pagina 9: 'Hierdoor is het zuurstofgehalte in de diepere delen verhoogd.' Het is aan te raden om eerst uit te leggen dat door het afsluiten van het Veerse Meer en het verdwijnen van de getijdendynamiek een zuurstofprobleem is ontstaan, wat onder meer geleid heeft tot zuurstofloze condities in de diepere delen van het Veerse Meer. Vooralsnog is er anno 2025 in de diepe delen nog (weer) steeds sprake van een sterk zuurstoftekort.

Id. 106539138 – Nr. 165
Inhoud Zienswijze
Pagina 9: 'In samenhang met het Natura 2000-gebied Oosterschelde, Voordelta en Westerschelde.' Ook de andere nabijgelegen Natura 2000-gebieden, zoals de Manteling van Walcheren draagt bij hieraan. Wij verzoeken om of volledig te zijn of aan te geven dat alle Natura 2000-gebieden samen een netwerk vormen en zo

bijdragen aan de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van beschermde soorten.

Reactie
Id. 106539138 – Nr. 162
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In paragraaf 3.1 is aan de 2e zin de Zandkreekdam toegevoegd: "Na de aanleg van de Zandkreekdam in 1960 en later de Veerse Dam in 1961 verdwenen eb en vloed uit het gebied." Daarnaast is iets verderop in deze tekst in plaats van de zin over het zuurstofgehalte de volgende zin toegevoegd: "Met de doorlaat is gepoogd meer dynamiek in het Veerse Meer te krijgen om de ontstane problematiek rondom zuurstofloosheid in de diepere delen tegen te gaan."

Id. 106539138 – Nr. 163
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In plaats van de zin waar u op doelt, is de volgende zin opgenomen in paragraaf 3.1: "Het gebied is zo ingericht dat verschillende functies goed samengaan. Zo kunnen onder andere zeilers, surfers, fietsers en wandelaars er in de zomer hun hart ophalen." Deze tekst sluit aan bij wat RWS uitdraagt op haar website.

Id. 106539138 – Nr. 164
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In paragraaf 3.1 is de volgende tekst toegevoegd: "Door het afsluiten van het Veerse Meer en het verdwijnen van de getijdendynamiek is een zuurstofprobleem ontstaan in het meer. Dit heeft onder andere geleid tot zuurstofloze condities in de diepere delen van het Veerse Meer. Vooralsnog is er anno 2025 in de diepe delen nog steeds of weer sprake van een sterk zuurstoftekort. Het gebied is zo ingericht dat verschillende functies goed samengaan. Zo kunnen onder andere zeilers, surfers, fietsers en wandelaars er in de zomer hun hart ophalen." Daarnaast is de eerdere tekst over zuurstofloze condities en de zin over het zuurstofgehalte verwijderd.

Id. 106539138 – Nr. 165
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. De zin is nu als volgt opgenomen in paragraaf 3.1: "In samenhang met alle Natura 2000-gebieden (onder andere Oosterschelde, Voordelta en Westerschelde), voorziet het Veerse Meer…"

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Het Veerse Meer was onderdeel van de de Zeeuwse Delta. Na de aanleg van de Zandkreekdam in 1960 en later de Veerse Dam in 1961 verdwenen eb en vloed uit het gebied. Sindsdien is het Veerse Meer een brakwatermeer zonder getijden en is een deel van het voorheen ruim 2.000 ha grote schorgebied nu permanent droog komen te liggen. Door het afsluiten van het Veerse Meer en het verdwijnen van de getijdendynamiek is een zuurstofprobleem ontstaan in het meer. Dit heeft onder andere geleid tot zuurstofloze condities in de diepere delen van het Veerse Meer. Vooralsnog is er anno 2025 in de diepe delen nog steeds of weer sprake van een sterk zuurstoftekort. Het gebied is zo ingericht dat verschillende functies goed samengaan. Zo kunnen onder andere zeilers, surfers, fietsers en wandelaars er in de zomer hun hart ophalen. Het Veerse Meer is vanaf medio 2004 weer zouter geworden door het gebruik van een doorlaat (de Katse Heule) naar de Oosterschelde. Met de doorlaat is gepoogd meer dynamiek in het Veerse Meer te krijgen om de ontstane problematiek rondom zuurstofloosheid in de diepere delen tegen te gaan. In het meer liggen zandbanken en kleine eilanden. Rondom het Veerse Meer liggen recreatieoevers, landbouw, graslanden, dorpskernen (stad), dammen en Natuur Netwerk Zeeland. Op ondiepe plaatsen langs de oevers komen

moerasvegetaties voor. Aandachtspunt voor het Veerse Meer is de gelaagdheid in het water van lagen met verschillende temperatuur, chloride- en zuurstofgehaltes, vooral in de zomer (spronglagen).

- *Wijziging paragraaf 3.5: Probleemanalyse: knelpunten*

Inbreng zienswijze
Id. 106503893 – Nr. 54
De in de NRD gepresenteerde beoordeling van het doelbereik voor vogels voert ook voor het Veerse Meer terug op de aanwezige aantallen als doel op zich. Dat is, zoals wij in onze brief van 3 februari [2025] hebben toegelicht, niet juist. Natura 2000 vraagt dat er voldoende draagkracht is voor de genoemde aantallen, maar niet dat deze er ook werkelijk zijn. Het is wetenschappelijk ook onlogisch om daarvoor te kiezen. Het gaat in de Vogelrichtlijn immers over Europese vogelpopulaties waarbij vogels migreren. Om toch voor de verschillende Natura 2000-gebieden aantallen als doel te hanteren heeft geen ecologisch wetenschappelijke basis. Het arbitrair opknippen van het verspreidingsgebied in verschillende N2000-gebieden met vervolgens de eis dat daar zekere vogelaantallen aanwezig zijn, is daarmee vooral investering in niet doelmatig en in de praktijk onuitvoerbaar beleid. Aanwezige aantallen kunnen uiteraard wel een indicatie zijn dat er iets met de draagkracht aan de hand is. Maar dat moet dan ook worden onderzocht, waarbij met name oorzaken buiten het gebied die de achterblijvende aantallen kunnen verklaren expliciet in beeld moeten worden gebracht. Aan een dergelijke analyse ontbreekt het in de evaluatie en doeluitwerking Veerse Meer.

Id. 106511378 – Nr. 95
Pagina 15, paragraaf 3.5.: Bij de beschrijving van de knelpunten wordt veelal verstoring door recreatie als knelpunt voor verschillende doelsoorten benoemd. Alleen in paragraaf 3.5.4 wordt specifiek aangegeven dat dit een toename van verstoringen betreft door de voortdurende uitbreiding van recreatieve verblijfsaccommodaties. Deze aanvulling is zeer relevant om ook voor de andere doelsoorten aan te geven.

Id. 106539138 – Nr. 167
Op pagina 16, paragraaf 3.5.3, laatste bullet: Vragen waardoor de meerkoeten verstoord worden en of het alleen meerkoeten zijn die verstoord worden.

Reactie
Id. 106511378 – Nr. 95
De NRD is aangepast door waar staat 'verstoring door recreatie' dit aan te passen in 'toenemende verstoring van recreatie door, onder andere, voortdurende uitbreiding van verblijfsaccommodaties langs het Veerse Meer'

Id. 106539138 – Nr. 167
Pag. 16 3.5.3: Verstoring treedt op door winterrecreatie. In de winter treedt dit met name op voor de grote groepen meerkoeten. In de zomer treedt verstoring op bij andere soorten. De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. Aan de 7e bullet van paragraaf 3.5.3 is de volgende tekst toegevoegd: Pag. 15 3.5.2: Verstoring treedt op door winterrecreatie. In de winter treedt dit met name op voor de grote groepen meerkoeten. In de zomer treedt verstoring op bij andere soorten."

Nieuwe tekst in definitieve NRD

3.5.2 Niet-broedvogels: viseters

De dodaars (A004), fuut (A005), aalscholver (A017), kleine zilverreiger (A026), lepelaar (A034) en middelste zaagbek (A069) behoren tot de cluster viseters. De volgende knelpunten zijn voor de viseters bekend:

- Een toenemende verstoring door recreatie op het water, langs de oevers en op de eilanden door, onder andere, voortdurende uitbreiding van verblijfsaccommodaties langs het Veerse Meer'.
- Het is onbekend of de samenstelling van visgemeenschap (juiste soorten en aantallen per levensklasse) voldoet aan de eisen van de viseters.
- In de winter is ijs een knelpunt voor de dodaars. Het is belangrijk dat er voldoende uitwijkmogelijkheden aanwezig zijn met voedselrijke wateren die minder snel bevriezen. De grote zoute wateren worden hierdoor met name bezet in strenge winters. Daarentegen zorgt klimaatverandering voor zachtere winters en leidt dit tot een lager aantal dodaarzen in de zoute Delta doordat er in het binnenland voldoende foerageergebied beschikbaar is.

3.5.3 Niet-broedvogels: eenden, ganzen en zwanen

De kleine zwaan (A037), kolgans (A041), brandgans (A045), rotgans (A046), smient (A050), krakeend (A051), wilde eend (A053), pijlstaart (A054), slobeend (A056), kuifeend (A061), brilduiker (A067) en meerkoet (A125) behoren tot de cluster eenden, ganzen en zwanen. De verslechterde kwaliteit en omvang van de leefgebieden vormen een knelpunt voor deze soorten. De volgende factoren dragen hieraan bij:

- Een afname aan geschikt foerageergebied voor de kuifeend, slobeend en pijlstaart.
- Een afname van voedselbronnen (zeesla) voor waterplanteneters, zoals: de meerkoet en rotgans.
- Verandering van het voedselaanbod voor de pijlstaart, slobeend, brilduiker en kuifeend.
- De zuurstofloosheid in sommige delen van het Veerse Meer is van negatieve invloed op de voedselbeschikbaarheid voor schelpdiereters en waterplanteneters.
- Verstoring van vogelsoorten door recreatie. Met name voor de op het openwater verblijvende vogels, zoals: aalscholver, middelste zaagbek, fuut en brilduiker.
- Betreding van rustgebieden onder andere voor muskusrattenbestrijding.
- Verstoring van groepen meerkoeten, met name in de winter. Verstoring treedt op door winterrecreatie. In de winter treedt dit met name op voor de grote groepen meerkoeten. In de zomer treedt verstoring op bij andere soorten.

- *Wijziging paragraaf 3.6: Oplossingsrichtingen*

Inbreng zienswijze
Id. 106539138 – Nr. 169
Pagina 17, oplossingsrichtingen systeem, onderdeel water: Verzoek om specifiek te noemen dat dynamiek teruggebracht moet worden in het systeem om ecologisch herstel te bewerkstelligen.

Reactie
Id. 106539138 – Nr. 169
Dynamiek ontstaat door aanpassingen van waterbeheer en vergroten getijdewerking. De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Water: het verbeteren van de waterkwaliteit en aanpassen van het waterbeheer door bijvoorbeeld het peilbeheer te wijzigen, het vergroten van de getijdewerking, aanpassingen aan eisen en hoeveelheid van gebiedsvreemd water en/of verwijderen van verontreinigingen en voorkomen van verontreinigingen door loospunten overstorten. Om ecologisch herstel te bewerkstelligen is het terugbrengen van dynamiek in het systeem noodzakelijk.

- *Wijziging paragraaf 4.1: Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders*

Inbreng zienswijze
Id. 106513594 – Nr. 94
4.1 Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders
Graag toevoegen bij Provinciaal niveau:
- Zeeland 2050
- Zeeuws gebiedsprogramma/Programma Landelijk gebied
- Ruimtelijke arrangement/voorstellen

Id. 106479083 – Nr. 63
Algemene opmerkingen In zijn algemeenheid hebben wij de volgende opmerkingen:
- Zoals hiervoor vermeld hebben de NRD's deels betrekking op het beheersgebied van waterschap Scheldestromen. Hiervoor is beleid van het waterschap relevant. Wij constateren echter dat dit beleid niet is benoemd. Wij verzoeken om het Waterschapsbeheerprogramma en de Waterschapsverordening van Scheldestromen expliciet te betrekken bij de ontwikkeling en beoordeling van de maatregelen.

Reactie
Id. 106479083 – Nr. 63
Dank voor uw zienswijze. Onze reactie op de algemene punten:
1. Het Waterschapsbeheerprogramma en de Waterschapsverordening van Waterschap Scheldestromen nemen we mee in het m.e.r.-proces. Daarnaast worden deze toegevoegd in de Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders van de NRD.

Id. 106513594 – Nr. 94
De door u genoemde provinciale beleidskaders zullen worden toegevoegd.

Nieuwe tekst in definitieve NRD
Provinciaal niveau:
- Zeeuwse Omgevingsvisie;
- Omgevingsverordening;
- Veerse Meer convenant;
- Klimaatadaptatiestrategie Zeeland;
- Natuurbeheerplan Zeeland 2025;
- Zeeland 2050, Bouwen aan de delta van de toekomst, Startdocument april 2025;
- Waterschapsbeheerprogramma 2022-2027 (of een nieuwere versie);
- Waterschapsverordening Waterschap Scheldestromen.

4.2 Ambtelijke wijzigingen
In de definitieve NRD is een aanpassing van de basisambitie doorgevoerd. In afstemming met de betrokken bevoegde gezagen is besloten de tekst met betrekking tot de basisambitie aan te passen. Deze aangepaste tekst is opgenomen in de definitieve NRD (paragraaf 3.7).

5 Individuele beantwoording zienswijzen Veerse Meer

5.1 Id. 106153403 / Nr. 2

In verband met de inperking van de leefgebieden van vogels, alsmede de toenemende lichtvervuiling, dient de sluipende bebouwing van de oevers van het Veerse Meer (Fletcher Hotel, Zilveren Schor, Watervilla's Kamperland, nieuwe plannen Oranjepaat) gestopt te worden.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Het stoppen van de sluipende bebouwing kan echter niet in het beheerplan opgenomen worden. Het bouwen op de oevers van de Veerse Meer is vergunningplichtig. Nieuwbouw op de oevers kan enkel vergund worden nadat middels een passende beoordeling significante effecten op Natura-2000 doelen zijn uitgesloten.

5.2 Id. 106085041 / Nr. 4

Geachte samenstellers van de NRD Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen,
De oorspronkelijke bedoeling van Natura 2000 was de bescherming van langdurig bewezen natuur van Europees belang. Dat is niet van toepassing op de wateren in de Zuidwestelijke Delta, aangezien deze volop aan verandering onderhevig zijn en in de toekomst nog in sterke mate zullen wijzigen. Een stapsgewijze en procesmatige vorm van bescherming is vereist.

Een Natura 2000 beheerplan is doorgaans een document dat de doelen, aanpak en afspraken beschrijft hoe de aanwezige dieren en planten in een gebied behouden kunnen blijven of verbeterd kunnen worden. Uiteraard kunnen we maatregelen nemen om waterkwaliteit, samenhang en doorstroming te verbeteren. De optimale invulling van elk aquatisch biotoop met levende organismen is niet aan ons, maar een natuurlijk proces.

In natuurbeschermingskringen en de waterwereld groeit de overtuiging dat een schematische momentopname van richtlijnsoorten en habitattypen en het vervolgens vastleggen van instandhoudingsdoelen en streefdoelen weinig toevoegen aan beheer. Verkeerde statische doelen leiden in een dynamisch proces tot onwerkbare situaties.

Zo richtte de informatiestroom van en naar maatschappelijke sectoren als wetenschap, politiek en natuurbeheer zich jarenlang sterk op de zout gehouden wateren. Dat maakt dat er momenteel nog weinig ruimte is voor evenwichtige afwegingen. Ook al worden er vorderingen in die richting gemaakt, er is nog een lange weg te gaan. Om de dialoog naar klimaatbestendigheid vlot te trekken dient deze impasse te worden doorbroken. Klimaatverandering en zeespiegelstijging maken immers dat voor het blijvend functioneren van ons watersysteem er naast opschaling eveneens grote structurele maatregelen worden vereist.

Dit alles roept de vraag op hoe Natura 2000 onder veranderende omstandigheden bij kan dragen aan natuurontwikkeling. Hoe kan het komend beheerplan gericht zijn

op de lange termijn en zijn er clausules op te nemen om in te kunnen spelen op niet te voorspellen veranderingen die zich ongetwijfeld voordoen bij natuurlijke processen en maatregelen voor klimaatbestendigheid?
In onderstaande bijlage schetsen we een mogelijk toekomstbeeld van uw aandachtsgebieden en wensen u alle voortgang met uw planvorming.

Antwoord
Dit betreft de toekomstige inrichting van Nederland. Deze inbreng en de discussie hierover vindt niet plaats aan de tafel voor de beheerplannen, maar dient aan een andere tafel besproken te worden, bv het Deltaprogramma.
Uitgangspunt voor het Beheerplan zijn de vastgestelde doelen. De effecten van klimaatverandering worden meegenomen in het plan-MER. Om in te kunnen spelen op onvoorziene omstandigheden buiten de invloedssfeer van Nederland heeft het ministerie van LVVN het Beleidskader Doelwijziging (voetnoot: https://www.natura2000.nl/hulpmiddelen/beleidskader-doelwijziging) opgesteld. Het beleidskader doelwijziging schept duidelijkheid over de mogelijkheden binnen de vigerende juridische kaders om instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden aan te passen

5.3 Id. 106427832 / Nr. 17

De zienswijze bestaat inhoudelijk uit 10 punten. Deze zijn hieronder in afzonderlijke regels weergegeven
1) Strengere doelstellingen voor natuurherstel en biodiversiteit
- Vraag dat de beheerplannen ambitieuzer zijn dan “behoud”: herstel van biodiversiteit, ecosysteemfuncties verbeteren, inheemse soorten versterken, bedreigde soorten beschermen.
- Eist maatregelen die verder gaan dan minimale EU-normen waar nodig.

Antwoord
Bedankt voor alle inhoudelijke punten. Wij nemen uw adviezen mee in het verdere proces. Onze reactie treft u ook per punt aan. Voor het plan-MER kunnen we enkel uitgaan van de vastgestelde Natura 2000-doelen. Strengere doelstellingen dienen in een ander proces vastgesteld te worden. De maatregelpakketten die worden samengesteld voor het plan-MER zijn gericht op behoud en eventueel uitbreiding en/of verbetering van de beschermde natuurwaarden in het Natura 2000-gebied Westerschelde & Saeftinghe, zoals opgenomen in de aanwijzing. In het plan-MER worden deze maatregelpakketten getoetst op hun bredere milieueffecten. Daarnaast worden de alternatieven in het plan-MER ook beoordeeld op het ecologisch doelbereik. Dat betekent dat het inzicht geeft in het behalen van de doelstellingen.

Id. 106427832 / Nr. 18
2) Waterkwaliteit
- Aandacht voor lozingen (agri, industrie, huishoudens), nutriënten- en fosfaatbelasting, bestrijdingsmiddelen, microplastics.
- Voorstel om nul-lozingen (of heel lage normen) voor chemisch schadelijke stoffen op te nemen.
- Aanvullend punt – kerncentrale en lozingen
Er mogen geen lozingen plaatsvinden van koel- of proceswater afkomstig van een (nieuwe) kerncentrale in de Westerschelde of de omliggende Natura 2000-gebieden. Het lozen van opgewarmd water bedreigt de ecologische balans, tast zuurstofhuishouding en biodiversiteit aan, en staat haaks op de verplichting om

Natura 2000-gebieden te beschermen en te herstellen. Eventuele plannen voor een kerncentrale moeten expliciet worden uitgesloten van gebruik van deze Natura 2000-wateren als lozingsgebied.

Antwoord
In het plan-MER worden de ontwikkelde maatregelenpakketten voor het behoud en de verbetering van de Natura 2000-gebieden Oosterschelde, Westerschelde, Veerse Meer en Grevelingen getoetst op milieueffecten. De lozingen van nieuwe kerncentrales zijn hier geen onderdeel van. Hierover worden in het beheerplan geen uitspraken gedaan. De keuze voor het bouwen van kerncentrales en de effecten vallen hierbuiten en worden daarom in het plan-MER buiten beschouwing gelaten. Indien er in de verschillende gebieden knelpunten in de waterkwaliteit gesignaleerd zijn die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om de waterkwaliteit te verbeteren opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten.

Id. 106427832 / Nr. 19
3) Bescherming tegen (toekomstige) klimaatverandering
- Plan voor adaptatie: hoe omgaan met zeespiegelstijging, verzilting, extreme neerslag, droogte.
- Ruimtelijke bufferzones, getij, natuurlijke dijken, herstel van kustduinen etc.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten gesignaleerd zijn die te maken hebben met de gevolgen van klimaatverandering en die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om het gebied weerbaar te maken opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Klimaatverandering is daarnaast onderdeel van het beoordelingskader. Als er effecten zijn die van belang zijn, komen deze in het plan-MER aan de orde.
Het plan-MER is echter geen plan voor klimaatadaptatie. Dat dient in een ander proces opgesteld te worden.

Id. 106427832 / Nr. 20
4) Samenhang in landschap & ecologische verbindingen
- Bevorderen van corridors tussen Natura-2000 gebieden, migratiemogelijkheden voor planten en dieren.
- Aanpakken fragmentatie van habitats.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten in de samenhang en ecologische verbindingen tussen verschillende Natura 2000-gebieden of fragmentatie van habitats gesignaleerd zijn die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Natuur en landschap zijn daarnaast thema's in het beoordelingskader. Als er effecten zijn die van belang zijn, komen deze in het plan-MER aan de orde.

Id. 106427832 / Nr. 21
5) Participatie & lokale betrokkenheid
- Zorg dat lokale gemeenschappen, vissers, boeren etc. worden betrokken en dat hun kennis wordt gebruikt.
- Transparantie in processen, heldere communicatie, inspraakmogelijkheden.

Antwoord
Als voortouwnemer werkt Rijkswaterstaat er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, rondetafelgesprekken en klantgesprekken). Na de eerste contacten gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen die in de plan-MER op hun milieu-effecten beoordeeld zullen worden. Hiervoor zullen we opnieuw via bovengenoemde manieren de belanghebbenden betrekken en informeren over het proces.

Id. 106427832 / Nr. 22
6) Visserij- & scheepvaartimpact
- Regels of beperkingen voor schadelijke vismethodes, bodemberoering, scheepsverkeer, geluid, trillingen.
- Monitoring van vervuiling door schepen (olie, chemicaliën, ballastwater).

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met visserij en/of scheepvaart zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten.

Id. 106427832 / Nr. 23
7) Monitoring, handhaving en financiering
- Duidelijke meetbare indicatoren (“SMART-doelen”).
- Goede structuren voor handhaving, sancties bij overtredingen.
- Voldoende (structurele) financiering garanderen voor herstel en beheer.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met monitoring en handhaving zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Het plan-MER kan echter niets zeggen over de structuren voor handhaving noch de financiering garanderen. Handhaving, uitvoering, monitoring en communicatie zullen in het beheerplanproces worden uitgewerkt in aparte uitvoeringsplannen.

Id. 106427832 / Nr. 24
8) Landbouw & agrarisch gebruik
- Maatregelen stimuleren die duurzaam zijn: (semi-)natuurlijke oevers, bufferzones, biologische landbouw, vermijding van bestrijdingsmiddelen dichtbij Natura-2000.
- Mogelijkheid tot compensatie of subsidieregelingen voor boeren die extra lasten hebben.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met landbouw zijn gesignaleerd, die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan, dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Landbouw is daarnaast als gebruiksfunctie onderdeel van het beoordelingskader. Als er effecten zijn die van belang zijn, komen deze in het plan-MER aan de orde. Het plan-MER gaat echter niet over compensatiemogelijkheden of subsidieregelingen. Indien dit aan de orde is, kunnen hier in het beheerplanproces nadere afspraken over worden gemaakt.

Id. 106427832 / Nr. 25
9) Recreatie & toerisme
- Waar recreatie toegestaan is: beperkingen instellen zodat natuur niet verstoord wordt (wandelen, vissen, botsen, geluid).
- Voorlichting en beheer van recreatie om overbelasting te voorkomen.

Antwoord
Dank voor uw advies over voorlichting en beheer rond recreatie. Deze nemen we mee in het m.e.r.-proces. Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met recreatie zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Daarnaast wordt er in het beheerplanproces ook een communicatieplan opgesteld. Daar zal voorlichting zeker ook onderdeel van uitmaken.

Id. 106427832 / Nr. 26
10) Prioritering & urgentie
- Dring aan op prioriteit voor soorten en habitats die het meest bedreigd zijn.
- Zorg dat tijdspad voor maatregelen snel is; eerder dan “na 2028” duidelijk acties implementeren.

Antwoord
In principe is er geen onderscheid tussen de verschillende instandhoudings-doelstellingen en dienen ze allemaal gehaald te worden. Alleen voor de habitattypen en Habitatrichtlijnsoorten waarvoor Nederland Europees gezien van cruciaal belang is voor de instandhouding (prioritaire habitats en soorten) geldt dat deze met voorrang in een landelijke gunstige staat van instandhouding gebracht moeten worden. Pas indien blijkt dat het, vanuit ecologische overwegingen, noodzakelijk is om keuzes te maken dan zal dit in het beheerplanproces worden verantwoord. Het plan-MER maakt hierin geen keuzes maar brengt enkel de milieueffecten van mogelijke maatregelen in beeld. De uiteindelijke keuze voor het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.

Id. 106427832 / Nr. 27
Wat vindt u van het participatieproces?
Het was goed dat de aankondiging van participatie in de lokale krant stond.
Voor een particulier is echter de procedure erg complex. De maatregelen voor Natura2000 kunnen invloed hebben op activiteiten in heel Zeeland; dit is niet duidelijk gemaakt in de omschrijving.

Antwoord
Bedankt voor uw zienswijzen. De procedure is inderdaad complex. We zullen dit meenemen in het vervolg en hier in de communicatie rekening mee houden.

5.4 Id. 106448805 / Nr. 32

Deze zienswijze wordt ingediend namens twee akkerbouwbedrijven gevestigd op Noord-Beveland. Wij telen diverse akkerbouwgewassen op percelen die direct grenzen aan het Veerse Meer. Daarmee bevinden wij ons in het gebied dat onderwerp is van de onderhavige procedure. Als agrarische ondernemers zijn wij rechtstreeks belanghebbend in de zin van artikel 1:2 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

In de NRD wordt landbouw expliciet genoemd als verontreinigingsbron voor het Veerse Meer. Deze kwalificatie achten wij onevenredig en onvoldoende gemotiveerd. Artikel 3:2 Awb verplicht het bevoegd gezag tot een zorgvuldige voorbereiding en artikel 3:46 Awb tot een deugdelijke motivering. Door landbouw expliciet te markeren zonder evenwichtige weging van andere drukfactoren wordt gehandeld in strijd met deze beginselen, alsmede met het proportionaliteitsbeginsel.
De in de NRD geschetste oplossingsrichtingen leiden mogelijk tot maatregelen met ernstige en onevenredige gevolgen voor agrarische bedrijven, onder meer:
• Beperkingen op bemesting en gewasbescherming. Strengere regels t.a.v. stikstof, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen grijpen diep in op de bedrijfsvoering en leiden tot disproportionele lasten.
• Inrichting overgangszones. Het aanwijzen van landbouwgrond voor overgangszones betekent functieverlies of onteigening zonder aangetoonde effectiviteit. Dit kan strijd opleveren met artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM (eigendomsgarantie).
• Aanpassing waterbeheer. Wijzigingen in peilbeheer en inlaat van gebiedsvreemd water kunnen leiden tot schade aan gewassen en verlies van productiviteit. Het beginsel van evenredigheid (art. 3:4 lid 2 Awb) vereist dat dergelijke gevolgen niet eenzijdig op landbouw worden afgewenteld.
• Uitbreiding Natura 2000-grenzen. Uitbreiding van de begrenzing zonder duidelijke noodzaak en effectiviteit is in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel en kan niet zonder zwaarwegende motivering plaatsvinden.

Drukfactoren
De NRD is bovendien onvolledig. Artikel 6 Habitatrichtlijn en de Wet natuurbescherming verplichten tot beoordeling van alle significante effecten, óók van activiteiten buiten het Natura 2000-gebied. In strijd daarmee worden belangrijke drukfactoren onvoldoende belicht, waaronder:
a. Industrie en scheepvaart
• Het storten van staalslakken in de Oosterschelde/Westerschelde, waarvan het Veerse Meer via de Katse Heule negatieve effecten ondervindt. Bron: Omroep Zeeland, Remie Openeer, 18 september 2025.
• De aanleg van de Nieuwe Sluis in Terneuzen, die leidt tot meer en grotere scheepvaartbewegingen. Bron: North Sea Port 1 augustus 2025.
• De bouw van de ethaankraker van Ineos in Antwerpen en de daaruit voortvloeiende stikstofuitstoot.

• De vaststelling dat circa 60% van de stikstofuitstoot in Zeeland afkomstig is uit het buitenland, een aandeel dat verder zal toenemen. Bron: Provincie Zeeland, Zeeland een unieke situatie.
• De lozingen van schepen op het Veerse Meer, waarover geen inzicht wordt geboden.
• Verlies van slikken en platen door verdieping van de Westerschelde en toename scheepvaart, met negatieve gevolgen voor vogelsoorten. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• PFAS-vervuiling door o.a. 3M, Chemours en Sabic; grote gevolgen voor vis, schelpdieren en zelfs vee. Bron: PZC, Richard Clevers, 13 september 2025.
b. Recreatie en toerisme
• Het toestaan van tijdelijke bebouwing (strand-/slaaphuisjes) langs de kust en de invloed daarvan op de landschappelijke kwaliteit.
• De toename van recreatiedruk door vakantieparken, jachthavens en ligplaatsen, met gevolgen voor natuur, leefomgeving en zwerfafval. Dit ondanks de kustvisie, zie Nieuwsuur, 29 augustus 2025.
• Verstoring door dagjesmensen en fietsers op stranden en dijken. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• Zwerfafval en sigarettenpeuken op de stranden; één peuk kan 1000 liter zeewater vervuilen. Bron: Stichting De Noordzee, 16 augustus 2024.
c. Klimaat en natuurdruk
• Klimaatverandering: langdurige droogte en hoge temperaturen leiden tot verslechtering van de waterkwaliteit. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• Vogelgriep en de gebrekkige aanpak van dode vogels in het gebied. Bronnen: PZC, Ab van der Sluis, 21 februari 2024 en 24 mei 2024.
• De impact van windparken en windmolens op de vogelstand.
• Grote aantallen vogeluitwerpselen als belasting voor het ecosysteem.
• Door grotere hoeveelheden neerslag is de capaciteit van het riool en de capaciteit van de zuivering onvoldoende.
• De toename van predatoren in het gebied.
• De aanwijzing van Zeeland door Defensie als laagvlieggebied, met negatieve gevolgen voor rust en natuurwaarden.
d. Ruimtelijke en milieuproblematiek
• De inlaat via de Katse Heule, waardoor stikstof wordt binnengebracht.
• De ruimtelijke en milieueffecten van het Toekomstplan Zeeland 2050.
• PFAS-vervuiling. Bron: PZC, Richard Clevers, 13 september 2025.
• De toekomstige gevolgen van de aanleg van een mega-stroomkabel in het Veerse Meer.
• Overgangszones/bufferzones: grote fouten op stikstofkaart Van der Wal; duizenden hectares zonder effect, o.a. bij het Veerse Meer. Bron: Stichting Agrifacts, 20 juni 2022.

Waarborgen
Op grond van het voorgaande constateren wij dat de NRD in onvoldoende mate rekening houdt met de belangen van agrarische ondernemers zoals wij, en met de brede factoren die de Natura 2000-doelen wezenlijk beïnvloeden. Wij verzoeken u daarom om bij de verdere planvorming het volgende expliciet te waarborgen:
a. Eerlijke belangenafweging.
• Landbouw niet disproportioneel aanwijzen als verontreinigingsbron, maar integraal alle relevante sectoren en drukfactoren onderzoeken (art. 3:4 Awb).

b. Volledig milieueffectonderzoek.
• Conform art. 6 Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Wet natuurbescherming alle externe factoren integraal beoordelen, waaronder de hiervoor genoemde drukfactoren onder punt A tot en met D.
c. Recht op participatie.
• Op grond van het Verdrag van Aarhus en de Habitatrichtlijn belanghebbenden vroegtijdig en effectief betrekken en een transparante Nota van Antwoord opstellen waarin duidelijk wordt hoe deze zienswijze is verwerkt.
d. Bescherming bestaand gebruik en compensatie.
• Bestaande agrarische activiteiten beschermen; beperkingen alleen opleggen met zwaarwegende motivering en voorzien in schadevergoeding conform de Wet natuurbescherming en art. 1 EP EVRM.
e. Realisme in doelen en grenzen.
• Natura 2000-doelen en begrenzingen zodanig formuleren dat deze uitvoerbaar en proportioneel zijn. Uitbreiding zonder nut- en noodzaaktoetsing is in strijd met rechtszekerheid en proportionaliteit.
f. Structureel overleg.
• Agrariërs in het plangebied actief en structureel betrekken bij verdere besluitvorming, uitvoering en monitoring.

Passende beoordeling en reikwijdte NRD
In het kader van de Wet natuurbescherming geldt op grond van artikel 2.7 lid 1 en lid 2 Wnb dat een bestuursorgaan een plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben, alleen kan worden vastgesteld of toegestaan indien een passende beoordeling is uitgevoerd. Die passende beoordeling moet zodanig zijn dat zekerheid bestaat dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet zullen worden aangetast, rekening houdend met cumulatieve en externe effecten (zoals industrie, scheepvaart, buitenlandse depositie, recreatie) conform artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn. In de huidige NRD is de scope van drukfactoren te eenzijdig gericht op landbouw, zonder voldoende waarborg dat andere bronnen integraal worden meegenomen in de passende beoordeling. Dit brengt het risico met zich mee dat de latere passende beoordeling ontoereikend zal zijn. Wij verzoeken met klem dat de NRD expliciet vastlegt dat de passende beoordeling adequaat wordt uitgevoerd, met een brede reikwijdte (inclusief cumulatie, worst-case scenario's en externe depositie) en dat het bevoegd gezag achteraf geen besluit neemt zonder deugdelijk uitgevoerde passende beoordeling zoals bedoeld in artikel 2.7 Wnb en de Habitatrichtlijn.

Tot slot
Wij behouden ons het recht voor om in latere fasen nadere zienswijzen en beroepsgronden in te dienen. Wij verzoeken u onze zienswijze zorgvuldig te wegen en conform de wettelijke vereisten een gemotiveerde beantwoording op te nemen in de Nota van Antwoord.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Wij nemen uw aandachtspunten ten aanzien van drukfactoren mee in het m.e.r.-proces.
De oplossingsrichtingen in de NRD vormen een richting voor mogelijk te treffen maatregelen op basis van bestaande knelpunten. Voor het Veerse Meer betreft dit

onder andere mogelijke maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit, waterdynamiek en rust en ruimte. Daarnaast zijn er ook mogelijke maatregelen geformuleerd die gericht zijn op systeemherstel (met oog op klimaatverandering), vergroten leefgebieden door zowel aanpassingen binnen het Natura 2000-gebied Veerse Meer als langs de randen, het beperken van inspoeling van voedingsstoffen en verontreiniging uit het achterland en tot slot het beperken van verstoring door recreatie en predatoren. Deze mogelijke maatregelen worden in verschillende maatregelpakketten in het plan-MER getoetst.

In het plan-MER kunnen geen beperkingen worden opgelegd. Er worden effecten in beeld gebracht. Daarbij is het Voorkeursalternatief een bestuurlijke keuze. Beslispunten worden wel opgenomen in het plan-MER. Pas na een bestuurlijke keuze voor het Voorkeursalternatief kan deze getoetst worden op milieueffecten.
Als voortouwnemer werkt Rijkswaterstaat er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, rondetafelgesprekken en klantgesprekken). Na de eerste contacten gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen in aanloop naar een ontwerpbeheerplan. Hiervoor zullen we opnieuw via bovengenoemde manieren de belanghebbenden betrekken en informeren over het proces.

5.5 Id. 106457808 / Nr. 34

De indiener is van mening dat er, in deze tijd en onder de huidige omstandigheden, altijd ruimte moet zijn om betrokken te worden bij de besluitvorming van de overheid. Wanneer er wijzigingen of nieuwe besluiten plaatsvinden, dient er te allen tijde een mogelijkheid te zijn voor burgers en bedrijven om inspraak te hebben. Bij besluitvorming moet burgers de kans worden gegeven om daadwerkelijk mee te beslissen. Het is van groot belang dat aan alle projecten van de overheid een duidelijke waarde en beslissingsbevoegdheid voor burgers wordt toegevoegd.

Antwoord
Het voorkeursalternatief wordt opgenomen in het Natura 2000 beheerplan. Het concept beheerplan met onderliggend het plan-MER wordt ter inzage gelegd met de nodige aankondigingen. U kunt dan uw zienswijze hierop indienden.

5.6 Id. 106505495 / Nr. 38

In het vervolg ga ik in op de NRD Westerschelde en Saeftinghe; dezelfde argumenten kunnen worden meegenomen bij de volgende stap in de overige NRD’s. Reeds vele decennia is bekend dat de natuurlijkheid het onderspit delft ten opzichte van de toegankelijkheid en de veiligheid, de drie doelstellingen die door Nederland, Frankijk, België en Vlaanderen begin 21e eeuw zijn vastgelegd in de Scheldeverdragen.
Recent is in het Lange Termijnperspectief voor de Natuur van het Schelde-estuarium (VNSC, september 2024) nog herinnerd aan de benodigde “3.000 hectare extra estuariene natuur voor een gunstige staat van instandhouding. 600 hectare is inmiddels gerealiseerd. De overige hectares zijn (nog) niet opgenomen in beleid of wetgeving.” (blz. 13)

Antwoord
Bedankt voor de adviezen en aangehaalde (zorg)punten. Wij nemen deze mee in het verdere proces. De Scheldeverdragen zijn van toepassing voor de Westerschelde. We voegen de Scheldeverdragen en Ontwikkelingsschets 2010 toe onder het kopje Nederlandse wet- en regelgeving. Het Lange Termijnperspectief voor de Natuur van het Schelde-estuarium (VNSC, september 2024) is echter niet bestuurlijk vastgesteld en dus kunnen we deze officieel niet meenemen als beleid.

Id. 106505495 / Nr. 39
In ben geen tegenstander van de inpoldering die de afgelopen eeuwen heeft plaatsgevonden. Ik bepleit echter wel dat wordt onderkend dat deze inpoldering net iets te ver is doorgeschoten met als gevolg de Verstarring van de Westerschelde, terwijl zij behoefte heeft aan dynamiek, waaronder de verlegging van nevengeulen en verjonging van schorren, slikken en platen. De overeengekomen ontpoldering is een bescheiden, maar noodzakelijke herstelmaatregel, waarvoor op korte termijn plannen dienen te worden opgesteld en uitgevoerd.

Antwoord
Indien er knelpunten zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Ontpolderen is een van deze mogelijke maatregelen. Of dit onderdeel wordt van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze. Deze beslissing is geen onderdeel van het plan-MER.

Id. 106505495 / Nr. 40
Het tegengaan van vervuiling, zoals bijvoorbeeld die met PFAS, wordt gelukkig breed in maatschappij en politiek ondersteund, hoewel in vergunningverlening en handhaving nog steeds te weinig wordt begrensd, waardoor de stimulans voor verbetering van producten en productieprocessen achterblijft bij wat wenselijk en mogelijk is.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten die samenhangen met waterkwaliteit zijn gesignaleerd die het bereiken van de instandhoudings-doelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Of dit onderdeel wordt van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze. Deze beslissing is geen onderdeel van het plan-MER.

Het al dan niet verlenen van een natuurvergunning ligt buiten de scope van het plan-MER en het Natura 2000-beheerplan. Deze bevoegdheid ligt bij het bevoegd gezag (rijk of provincie) verantwoordelijk voor vergunningverlening. Het is aan het bevoegd gezag om te beoordelen of een vergunning verleend kan worden.
De benodigde handhaving wordt vastgelegd in het handhavingsplan dat onderdeel is van het beheerplan.

Id. 106505495 / Nr. 42
Bij de huidige activiteiten op bladzijde 38 zouden ook de cultuurhistorisch relevante getijdehavens genoemd moeten worden. Hiervan is het behoud relevant voor de leefbaarheid van het gebied voor huidige en toekomstige generaties.

Antwoord
Dit is een goede suggestie. We voegen cultuurhistorisch relevante getijdehavens toe aan de huidige activiteiten.

Id. 106505495 / Nr. 43
Naast de huidige activiteiten en de autonome ontwikkeling zou ook aandacht moeten worden besteed aan nieuwe activiteiten waarvoor voorbereidingen worden getroffen, zoals de opwarming van het water door industriële activiteiten met koelbehoefte, zoals de plaatsing van nieuwe kerncentrales.

Antwoord
De effecten van de nieuwe activiteiten, zoals kerncentrales, zijn geen onderdeel van het actualiseren van de beheerplannen en dus ook niet van het plan-MER. Voor die ontwikkelingen zullen afzonderlijke procedures gevolgd worden waarin de effecten worden onderzocht. Doordat er nog geen formele besluitvorming heeft plaatsgevonden worden deze ontwikkelingen ook niet meegenomen in de autonome ontwikkeling.

Id. 106505495 / Nr. 44
Bij de effectbeoordeling van onderzoeksthema's (bladzijde 41 e.v.) zou bij meer thema's zowel kwalitatief als kwantitatief beoordeeld moeten worden. In de nu aangegeven indeling bestaat het risico dat de kwalitatief te beoordelen effecten als zachter en minder zwaarwegend worden gewogen dan de kwantitatief te beoordelen effecten. Met name voor het thema Klimaat is veel kwantitatieve informatie voor de beoordeling beschikbaar. Het thema Economie is daarentegen juist in sterke mate kwalitatief te beoordelen, aangezien hieraan menselijke keuzes (op korte termijn) ten grondslag liggen, die sterk kunnen bijdragen aan herstel van een gezonde situatie.

Antwoord
Indien mogelijk wordt een thema kwantitatief beoordeeld, omdat de beoordeling dan gebaseerd is op herleidbare informatie. Is dat niet mogelijk, dan vindt de beoordeling plaats op basis van expert judgement en is het een kwalitatieve beoordeling.

5.7 Id. 106503893 / Nr. 54

Algemene opmerkingen over o.a. Ecologische evaluatie en rapport doeluitwerking zijn hier niet opgenomen.

Vogelaantallen als doel
De in de NRD gepresenteerde beoordeling van het doelbereik voor vogels voert ook voor het Veerse Meer terug op de aanwezige aantallen als doel op zich. Dat is, zoals wij in onze brief van 3 februari hebben toegelicht, niet juist. Natura 2000 vraagt dat er voldoende draagkracht is voor de genoemde aantallen, maar niet dat deze er ook werkelijk zijn. Het is wetenschappelijk ook onlogisch om daarvoor te kiezen. Het gaat in de Vogelrichtlijn immers over Europese vogelpopulaties waarbij vogels

migreren. Om toch voor de verschillende Natura 2000-gebieden aantallen als doel te hanteren heeft geen ecologisch wetenschappelijke basis. Het arbitrair opknippen van het verspreidingsgebied in verschillende N2000-gebieden met vervolgens de eis dat daar zekere vogelaantallen aanwezig zijn, is daarmee vooral investering in niet doelmatig en in de praktijk onuitvoerbaar beleid. Aanwezige aantallen kunnen uiteraard wel een indicatie zijn dat er iets met de draagkracht aan de hand is. Maar dat moet dan ook worden onderzocht, waarbij met name oorzaken buiten het gebied die de achterblijvende aantallen kunnen verklaren expliciet in beeld moeten worden gebracht. Aan een dergelijke analyse ontbreekt het in de evaluatie en doeluitwerking Veerse Meer.

Het Veerse Meer is een jong, kunstmatig systeem dat na de afsluiting (Zandkreekdam en Veerse Gatdam) en de opening van de Katse Heule in 2004 nog steeds duidelijk in ontwikkeling is. Het gebied is als Natura 2000-gebied aangewezen op 30 december 2010. Ten tijde van die aanwijzing was bovendien onzeker hoe het systeem zich verder zou ontwikkelen. Tegen die achtergrond is het logisch om de destijds geformuleerde doelstellingen opnieuw tegen het licht te houden. Voor het Veerse Meer ligt een herijking van de Vogelrichtlijn-doelen in de rede—zeker voor soorten waarvan de lokale aantallen afnemen en afwijken van de landelijke/Europese trend. Zolang zo'n herijking uitblijft, dreigt men niet-haalbare doelen na te streven, met onnodig werk en kosten tot gevolg en het risico op maatregelen richting gebruikers die ecologisch niet-doelmatig zijn.

Antwoord
De instandhoudingsdoelstellingen voor Vogel- en Habitatrichtlijnsoorten zijn inderdaad gebaseerd op omvang en kwaliteit van het leefgebied ten behoeve van aantallen doelsoorten. Daar waar dit in de NRD onjuist geformuleerd is zullen wij de teksten aanpassen. Doordat visserij beperkt is op het Veerse Meer vormt op basis van bestaande gegevens deze drukfactor geen knelpunt. Voor de actualisatie van het beheerplan en dus ook voor het plan-MER zijn de instandhoudingsdoelstellingen uit het Aanwijzingsbesluit leidend. Instandhoudingsdoelen kunnen alleen door het ministerie van LVVN worden gewijzigd.

5.8 Id. 106500445 / Nr. 59

Deze zienswijze wordt ingediend namens twee akkerbouwbedrijven gevestigd op Noord-Beveland. Wij telen diverse akkerbouwgewassen op percelen die direct grenzen aan het Veerse Meer. Daarmee bevinden wij ons in het gebied dat onderwerp is van de onderhavige procedure. Als agrarische ondernemers zijn wij rechtstreeks belanghebbend in de zin van artikel 1:2 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

In de NRD wordt landbouw expliciet genoemd als verontreinigingsbron voor het Veerse Meer. Deze kwalificatie achten wij onevenredig en onvoldoende gemotiveerd. Artikel 3:2 Awb verplicht het bevoegd gezag tot een zorgvuldige voorbereiding en artikel 3:46 Awb tot een deugdelijke motivering. Door landbouw expliciet te markeren zonder evenwichtige weging van andere drukfactoren wordt gehandeld in strijd met deze beginselen, alsmede met het proportionaliteitsbeginsel.
De in de NRD geschetste oplossingsrichtingen leiden mogelijk tot maatregelen met ernstige en onevenredige gevolgen voor agrarische bedrijven, onder meer:

• Beperkingen op bemesting en gewasbescherming. Strengere regels t.a.v. stikstof, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen grijpen diep in op de bedrijfsvoering en leiden tot disproportionele lasten.
• Inrichting overgangszones. Het aanwijzen van landbouwgrond voor overgangszones betekent functieverlies of onteigening zonder aangetoonde effectiviteit. Dit kan strijd opleveren met artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM (eigendomsgarantie).
• Aanpassing waterbeheer. Wijzigingen in peilbeheer en inlaat van gebiedsvreemd water kunnen leiden tot schade aan gewassen en verlies van productiviteit. Het beginsel van evenredigheid (art. 3:4 lid 2 Awb) vereist dat dergelijke gevolgen niet eenzijdig op landbouw worden afgewenteld.
• Uitbreiding Natura 2000-grenzen. Uitbreiding van de begrenzing zonder duidelijke noodzaak en effectiviteit is in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel en kan niet zonder zwaarwegende motivering plaatsvinden.

Drukfactoren
De NRD is bovendien onvolledig. Artikel 6 Habitatrichtlijn en de Wet natuurbescherming verplichten tot beoordeling van alle significante effecten, óók van activiteiten buiten het Natura 2000-gebied. In strijd daarmee worden belangrijke drukfactoren onvoldoende belicht, waaronder:
a. Industrie en scheepvaart
• Het storten van staalslakken in de Oosterschelde/Westerschelde, waarvan het Veerse Meer via de Katse Heule negatieve effecten ondervindt. Bron: Omroep Zeeland, Remie Openeer, 18 september 2025.
• De aanleg van de Nieuwe Sluis in Terneuzen, die leidt tot meer en grotere scheepvaartbewegingen. Bron: North Sea Port 1 augustus 2025.
• De bouw van de ethaankraker van Ineos in Antwerpen en de daaruit voortvloeiende stikstofuitstoot.
• De vaststelling dat circa 60% van de stikstofuitstoot in Zeeland afkomstig is uit het buitenland, een aandeel dat verder zal toenemen. Bron: Provincie Zeeland, Zeeland een unieke situatie.
• De lozingen van schepen op het Veerse Meer, waarover geen inzicht wordt geboden.
• Verlies van slikken en platen door verdieping van de Westerschelde en toename scheepvaart, met negatieve gevolgen voor vogelsoorten. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• PFAS-vervuiling door o.a. 3M, Chemours en Sabic; grote gevolgen voor vis, schelpdieren en zelfs vee. Bron: PZC, Richard Clevers, 13 september 2025.
b. Recreatie en toerisme
• Het toestaan van tijdelijke bebouwing (strand-/slaaphuisjes) langs de kust en de invloed daarvan op de landschappelijke kwaliteit.
• De toename van recreatiedruk door vakantieparken, jachthavens en ligplaatsen, met gevolgen voor natuur, leefomgeving en zwerfafval. Dit ondanks de kustvisie, zie Nieuwsuur, 29 augustus 2025.
• Verstoring door dagjesmensen en fietsers op stranden en dijken. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• Zwerfafval en sigarettenpeuken op de stranden; één peuk kan 1000 liter zeewater vervuilen. Bron: Stichting De Noordzee, 16 augustus 2024.
c. Klimaat en natuurdruk

• Klimaatverandering: langdurige droogte en hoge temperaturen leiden tot verslechtering van de waterkwaliteit. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• Vogelgriep en de gebrekkige aanpak van dode vogels in het gebied. Bronnen: PZC, Ab van der Sluis, 21 februari 2024 en 24 mei 2024.
• De impact van windparken en windmolens op de vogelstand.
• Grote aantallen vogeluitwerpselen als belasting voor het ecosysteem.
• Door grotere hoeveelheden neerslag is de capaciteit van het riool en de capaciteit van de zuivering onvoldoende.
• De toename van predatoren in het gebied.
• De aanwijzing van Zeeland door Defensie als laagvlieggebied, met negatieve gevolgen voor rust en natuurwaarden.
d. Ruimtelijke en milieuproblematiek
• De inlaat via de Katse Heule, waardoor stikstof wordt binnengebracht.
• De ruimtelijke en milieueffecten van het Toekomstplan Zeeland 2050.
• PFAS-vervuiling. Bron: PZC, Richard Clevers, 13 september 2025.
• De toekomstige gevolgen van de aanleg van een mega-stroomkabel in het Veerse Meer.
• Overgangszones/bufferzones: grote fouten op stikstofkaart Van der Wal; duizenden hectares zonder effect, o.a. bij het Veerse Meer. Bron: Stichting Agrifacts, 20 juni 2022.

Waarborgen
Op grond van het voorgaande constateren wij dat de NRD in onvoldoende mate rekening houdt met de belangen van agrarische ondernemers zoals wij, en met de brede factoren die de Natura 2000-doelen wezenlijk beïnvloeden. Wij verzoeken u daarom om bij de verdere planvorming het volgende expliciet te waarborgen:
a. Eerlijke belangenafweging.
• Landbouw niet disproportioneel aanwijzen als verontreinigingsbron, maar integraal alle relevante sectoren en drukfactoren onderzoeken (art. 3:4 Awb).
b. Volledig milieueffectonderzoek.
• Conform art. 6 Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Wet natuurbescherming alle externe factoren integraal beoordelen, waaronder de hiervoor genoemde drukfactoren onder punt A tot en met D.
c. Recht op participatie.
• Op grond van het Verdrag van Aarhus en de Habitatrichtlijn belanghebbenden vroegtijdig en effectief betrekken en een transparante Nota van Antwoord opstellen waarin duidelijk wordt hoe deze zienswijze is verwerkt.
d. Bescherming bestaand gebruik en compensatie.
• Bestaande agrarische activiteiten beschermen; beperkingen alleen opleggen met zwaarwegende motivering en voorzien in schadevergoeding conform de Wet natuurbescherming en art. 1 EP EVRM.
e. Realisme in doelen en grenzen.
• Natura 2000-doelen en begrenzingen zodanig formuleren dat deze uitvoerbaar en proportioneel zijn. Uitbreiding zonder nut- en noodzaaktoetsing is in strijd met rechtszekerheid en proportionaliteit.
f. Structureel overleg.
• Agrariërs in het plangebied actief en structureel betrekken bij verdere besluitvorming, uitvoering en monitoring.

Passende beoordeling en reikwijdte NRD
In het kader van de Wet natuurbescherming geldt op grond van artikel 2.7 lid 1 en lid 2 Wnb dat een bestuursorgaan een plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben, alleen kan worden vastgesteld of toegestaan indien een passende beoordeling is uitgevoerd. Die passende beoordeling moet zodanig zijn dat zekerheid bestaat dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet zullen worden aangetast, rekening houdend met cumulatieve en externe effecten (zoals industrie, scheepvaart, buitenlandse depositie, recreatie) conform artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn. In de huidige NRD is de scope van drukfactoren te eenzijdig gericht op landbouw, zonder voldoende waarborg dat andere bronnen integraal worden meegenomen in de passende beoordeling. Dit brengt het risico met zich mee dat de latere passende beoordeling ontoereikend zal zijn. Wij verzoeken met klem dat de NRD expliciet vastlegt dat de passende beoordeling adequaat wordt uitgevoerd, met een brede reikwijdte (inclusief cumulatie, worst-case scenario's en externe depositie) en dat het bevoegd gezag achteraf geen besluit neemt zonder deugdelijk uitgevoerde passende beoordeling zoals bedoeld in artikel 2.7 Wnb en de Habitatrichtlijn.

Tot slot
Wij behouden ons het recht voor om in latere fasen nadere zienswijzen en beroepsgronden in te dienen. Wij verzoeken u onze zienswijze zorgvuldig te wegen en conform de wettelijke vereisten een gemotiveerde beantwoording op te nemen in de Nota van Antwoord.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Wij nemen uw aandachtspunten ten aanzien van drukfactoren mee in het mer-proces.

De oplossingsrichtingen in de NRD vormen een richting voor mogelijk te treffen maatregelen op basis van bestaande knelpunten. Voor het Veerse Meer betreft dit onder andere mogelijke maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit, waterdynamiek en rust en ruimte. Daarnaast zijn er ook mogelijke maatregelen geformuleerd die gericht zijn op systeemherstel (met oog op klimaatverandering), vergroten leefgebieden door zowel aanpassingen binnen het Natura 2000-gebied Veerse Meer als langs de randen, het beperken van inspoeling van voedingsstoffen en verontreiniging uit het achterland en tot slot het beperken van verstoring door recreatie en predatoren. Deze mogelijke maatregelen worden in verschillende maatregelpakketten in het plan-MER getoetst.

In het plan-MER kunnen geen beperkingen worden opgelegd. Er worden effecten in beeld gebracht. Daarbij is het Voorkeursalternatief een bestuurlijke keuze. Beslispunten worden wel opgenomen in het plan-MER. Pas na een bestuurlijke keuze voor het Voorkeursalternatief kan deze getoetst worden op milieueffecten.

Als voortouwnemer werkt Rijkswaterstaat er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, rondetafelgesprekken en klant-gesprekken). Na de eerste contacten gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen in aanloop naar een ontwerpbeheerplan.

Hiervoor zullen we opnieuw via bovengenoemde manieren de belanghebbenden betrekken en informeren over het proces.

5.9 Id. 106496491 / Nr. 61

Achtergrond en situatie
Melkveehouderij is een wezenlijke schakel in de Zeeuwse landbouw: wij leveren voedsel, houden het landschap open, zorgen voor biodiversiteit op onze erven en spelen een rol in de kringlooplandbouw en nemen CO_2 op via ons grasland door fotosynthese. Mestgebruik is van groot belang voor bodemvruchtbaarheid en daarmee voor goede voedergewassen, areaal-gebruik, weerbaarheid van de bodem tegen erosie en droogte, kortom de organische stof.

Wij begrijpen de doelstellingen van Natura 2000: behoud en verbetering van biodiversiteit, bescherming van habitats en soorten en verbetering van waterkwaliteit. Maar maatregelen mogen niet leiden tot disproportionele lasten voor veehouders, verlies van bedrijfszekerheid of buitenproportionele vermindering van mestgebruik zonder alternatieven.

Punten van zorg
-Onvoldoende duidelijkheid over voorwaarden voor mestgebruik: De NRD spreekt mogelijk over strengere beperking van strengere beperking van stikstof-en fosfaatdepositie, regelgeving rond afspoeling en emissiebeperking. Het is onduidelijk hoe deze maatregelen zich zullen verhouden tot het EVRM het Europese eigendomsrecht, bestaande vergunningen, praktijknormen en mestverwerkingsmogelijkheden.
-Financiële en technische haalbaarheid: wat zijn de kosten voor aanpassingen, zoals stal, uitrijmiddelen en bufferzones. Is er genoeg ondersteuning lees subsidieregelingen, kostendeling voor melkveehouders om te kunnen voldoen aan nieuwe eisen? Kleine bedrijven kunnen alweer zwaar worden getroffen als eisen te ver gaan qua technische investeringen. Tenslotte draait het om het inkomen van de individuele agrariër/veehouder.
-Samenhang met landbouwbeleid, mestbeleid en praktijk. Beleid moet aansluiten op mestwetgeving, meststoffenwet, dierlijke bijproducten-verordening, regionale milieuverordeningen, bodemkwaliteitsnormen en voedselzekerheid een van de veiligheidsweerbaarheden. Overlap en conflicten moeten worden voorkomen in de ogen van de NMV.
-Effectiviteit en monitoring (meten is weten). Welke meetinstrumenten en parameters gaan er gebruikt worden om de effecten op natuur en waterkwaliteit te monitoren?
-Hoe wordt onderscheid gemaakt tussen invloed vanuit landbouw, industrie, oppervlaktewater en verstedelijking en toerisme.
-Hoe worden tussentijdse evaluaties en indien nodig bijsturing geregeld.
-Rechtvaardige verdeling van lasten en opbrengsten:
-Veehouders dienen eerlijk gecompenseerd te worden voor extra lasten, is deze nadeelcompensatie geen staatssteun?
-Mogelijkheden voor vergoeding of subsidie voor ecosystemen moeten reëel en bereikbaar zijn.
- Ruimte voor innovatieve oplossingen:
Stimulering van mestverwerking, bodemverbetering, emissiearme technologieën, afkoppeling van oppervlakkige afvoer, bufferstroken etc.

Pilots en praktijkvoorbeelden met meetbare resultaten in Zeeland moeten toegankelijk zijn. Het is niet duidelijk of er een sociaaleconomische culturele analyse is over deze plannen die zowel de VR als HR beogen. Zeeland is van oudsher een belangrijke agrarisch deel van Nederland dat niet getroffen mag worden voor niet evenredige en buitenproportionele regels en plannen.

Voorstellen en aanbevelingen wat betreft de NMV zijn als volgt:
Op grond van bovenstaande punten vragen wij:
1. Dat in het MER duidelijk wordt aangegeven welke scenario's ten grondslag liggen aan mestbeperkingen, met concrete cijfers, kosten-batenanalyses en duidelijke tijdzone.
2. Alvorens verder te gaan komen er eerst pilots waaruit het gemeten resultaat blijkt.
3. Dat er specifieke vrijstellingen of flexibiliteit worden geboden voor veehouders met hoge milieuprestaties, met bijvoorbeeld goede waterzuivering, lage emissie, duurzaam bodembeheer.
4. Dat beleidsmaatregelen gefaseerd worden ingevoerd, met eerst compensatie, subsidies of andere ondersteuning om onnodige economische schade te voorkomen.
5. Dat gemeenten en provincie in Zeeland betrokken blijven in de uitwerking, zodat lokaal maatwerk mogelijk is.
6. Dat monitoring en evaluatie transparant worden ingericht met duidelijke rapportage over effecten op natuur en landbouw.
7. Dat de kennis en ervaring van de Zeeuwse veehouders serieus worden meegenomen in besluitvorming, bijvoorbeeld via participatie in ontwerp, evaluatie en uitvoering van de maatregelen.

Conclusie:
Wij ondersteunen het doel om Natura 2000 gebieden te behouden en te versterken, maar dat mag niet betekenen dat veehouders, die ook bijdragen aan voedselproductie, landschap en biodiversiteit, onevenredig worden belast zonder uitzicht op compensatie, flexibiliteit, inspraak en praktische uitvoerbaarheid. Wij verzoeken u daarom onze zorgen serieus te nemen en de aanbevelingen hierboven op te nemen in de verdere procedure en het definitieve beheerplan.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Wij nemen uw punten van zorg, voorstellen en aanbevelingen mee in het plan-MER-proces.

Rijkswaterstaat is zich bewust van uw punten van zorg, zeker op het niveau van individuele landbouwbedrijven. In dit plan-MER-proces kijken we op een groter schaalniveau. Het plan-MER is daarin een middel om in beeld te brengen wat nodig is om de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 te behalen en wat de globale effecten op andere (gebruiks-)functies, waaronder landbouw, zijn als deze maatregelen of maatregelpakketten worden ingezet. Daarbij worden effecten op de verschillende thema's onderzocht, zoals staat aangegeven in het beoordelingskader in de NRD. Het plan-MER geeft dus inzicht in de mate waarin de maatregelen en maatregelpakketten bijdragen aan volledig doelbereik van alle instandhoudings-doelstellingen en wat de milieueffecten daarvan zijn. Welke maatregelen onderdeel worden van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.
De verschillende mogelijke maatregelen zijn gericht op het oplossen van gesignaleerde knelpunten. Soms is daarvan de oorzaak helder (bijvoorbeeld

verstoring door recreanten), soms is de oorzaak minder duidelijk (bijvoorbeeld slechte waterkwaliteit). In het eerste geval kunnen gericht maatregelen worden getroffen, in het tweede geval zal er veel meer gestuurd moeten worden op het gewenste eindresultaat en zullen meerdere sectoren daar vanuit gedeelde verantwoordelijkheid aan bij moeten dragen. Dit detailniveau wordt in het plan-MER nog niet bereikt en zal onderdeel zijn van de nadere uitwerking van maatregelen.

Vergunde (economische) activiteiten worden als onderdeel van de huidige situatie meegenomen in de effectbeoordeling. Niet-vergunde economische activiteiten kunnen beperkt worden door noodzakelijke natuurmaatregelen. Eventuele nadeelcompensatie wordt bepaald conform titel 4.5 Nadeelcompensatie van de Algemene wet bestuursrecht (art. 4:126).

Het plan-MER stelt geen nieuw beleid of wetgeving op, maar gaat uit van bestaande kaders. In het plan-MER kunnen geen beperkingen worden opgelegd. Er worden effecten in beeld gebracht. Indien nodig kan wel in beeld gebracht worden welke beperkingen in bestaand beleid nodig zijn om de instandhoudingsdoelstellingen te behalen, kwantitatief of kwalitatief. Daarbij is van belang om te beseffen dat het Voorkeursalternatief een politieke keuze is. Beslispunten worden wel opgenomen in het plan-MER. Pas na een politieke keuze voor het Voorkeursalternatief kan deze getoetst worden op milieueffecten.

Naast het Natura 2000-beheerplan zullen er ook een aantal uitvoeringsplannen worden opgesteld waaronder een monitoringsplan. Hierin zal worden aangegeven welke monitoring noodzakelijk is om effecten op natuur en waterkwaliteit te monitoren.

5.10 Id. 106479394 / Nr. 62

"Deze zienswijze wordt ingediend namens twee akkerbouwbedrijven gevestigd op Noord-Beveland. Wij telen diverse akkerbouwgewassen op percelen die direct grenzen aan het Veerse Meer. Daarmee bevinden wij ons in het gebied dat onderwerp is van de onderhavige procedure. Als agrarische ondernemers zijn wij rechtstreeks belanghebbend in de zin van artikel 1:2 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

In de NRD wordt landbouw expliciet genoemd als verontreinigingsbron voor het Veerse Meer. Deze kwalificatie achten wij onevenredig en onvoldoende gemotiveerd. Artikel 3:2 Awb verplicht het bevoegd gezag tot een zorgvuldige voorbereiding en artikel 3:46 Awb tot een deugdelijke motivering. Door landbouw expliciet te markeren zonder evenwichtige weging van andere drukfactoren wordt gehandeld in strijd met deze beginselen, alsmede met het proportionaliteitsbeginsel.
De in de NRD geschetste oplossingsrichtingen leiden mogelijk tot maatregelen met ernstige en onevenredige gevolgen voor agrarische bedrijven, onder meer:
• Beperkingen op bemesting en gewasbescherming. Strengere regels t.a.v. stikstof, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen grijpen diep in op de bedrijfsvoering en leiden tot disproportionele lasten.
• Inrichting overgangszones. Het aanwijzen van landbouwgrond voor overgangszones betekent functieverlies of onteigening zonder aangetoonde effectiviteit. Dit kan strijd opleveren met artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM (eigendomsgarantie).

• Aanpassing waterbeheer. Wijzigingen in peilbeheer en inlaat van gebiedsvreemd water kunnen leiden tot schade aan gewassen en verlies van productiviteit. Het beginsel van evenredigheid (art. 3:4 lid 2 Awb) vereist dat dergelijke gevolgen niet eenzijdig op landbouw worden afgewenteld.
• Uitbreiding Natura 2000-grenzen. Uitbreiding van de begrenzing zonder duidelijke noodzaak en effectiviteit is in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel en kan niet zonder zwaarwegende motivering plaatsvinden.

Drukfactoren
De NRD is bovendien onvolledig. Artikel 6 Habitatrichtlijn en de Wet natuurbescherming verplichten tot beoordeling van alle significante effecten, óók van activiteiten buiten het Natura 2000-gebied. In strijd daarmee worden belangrijke drukfactoren onvoldoende belicht, waaronder:
a. Industrie en scheepvaart
• Het storten van staalslakken in de Oosterschelde/Westerschelde, waarvan het Veerse Meer via de Katse Heule negatieve effecten ondervindt. Bron: Omroep Zeeland, Remie Openeer, 18 september 2025.
• De aanleg van de Nieuwe Sluis in Terneuzen, die leidt tot meer en grotere scheepvaartbewegingen. Bron: North Sea Port 1 augustus 2025.
• De bouw van de ethaankraker van Ineos in Antwerpen en de daaruit voortvloeiende stikstofuitstoot.
• De vaststelling dat circa 60% van de stikstofuitstoot in Zeeland afkomstig is uit het buitenland, een aandeel dat verder zal toenemen. Bron: Provincie Zeeland, Zeeland een unieke situatie.
• De lozingen van schepen op het Veerse Meer, waarover geen inzicht wordt geboden.
• Verlies van slikken en platen door verdieping van de Westerschelde en toename scheepvaart, met negatieve gevolgen voor vogelsoorten. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• PFAS-vervuiling door o.a. 3M, Chemours en Sabic; grote gevolgen voor vis, schelpdieren en zelfs vee. Bron: PZC, Richard Clevers, 13 september 2025.
b. Recreatie en toerisme
• Het toestaan van tijdelijke bebouwing (strand-/slaaphuisjes) langs de kust en de invloed daarvan op de landschappelijke kwaliteit.
• De toename van recreatiedruk door vakantieparken, jachthavens en ligplaatsen, met gevolgen voor natuur, leefomgeving en zwerfafval. Dit ondanks de kustvisie, zie Nieuwsuur, 29 augustus 2025.
• Verstoring door dagjesmensen en fietsers op stranden en dijken. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• Zwerfafval en sigarettenpeuken op de stranden; één peuk kan 1000 liter zeewater vervuilen. Bron: Stichting De Noordzee, 16 augustus 2024.
c. Klimaat en natuurdruk
• Klimaatverandering: langdurige droogte en hoge temperaturen leiden tot verslechtering van de waterkwaliteit. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• Vogelgriep en de gebrekkige aanpak van dode vogels in het gebied. Bronnen: PZC, Ab van der Sluis, 21 februari 2024 en 24 mei 2024.
• De impact van windparken en windmolens op de vogelstand.
• Grote aantallen vogeluitwerpselen als belasting voor het ecosysteem.
• Door grotere hoeveelheden neerslag is de capaciteit van het riool en de capaciteit van de zuivering onvoldoende.

• De toename van predatoren in het gebied.
• De aanwijzing van Zeeland door Defensie als laagvlieggebied, met negatieve gevolgen voor rust en natuurwaarden.
d. Ruimtelijke en milieuproblematiek
• De inlaat via de Katse Heule, waardoor stikstof wordt binnengebracht.
• De ruimtelijke en milieueffecten van het Toekomstplan Zeeland 2050.
• PFAS-vervuiling. Bron: PZC, Richard Clevers, 13 september 2025.
• De toekomstige gevolgen van de aanleg van een mega-stroomkabel in het Veerse Meer.
• Overgangszones/bufferzones: grote fouten op stikstofkaart Van der Wal; duizenden hectares zonder effect, o.a. bij het Veerse Meer. Bron: Stichting Agrifacts, 20 juni 2022.

Waarborgen
Op grond van het voorgaande constateren wij dat de NRD in onvoldoende mate rekening houdt met de belangen van agrarische ondernemers zoals wij, en met de brede factoren die de Natura 2000-doelen wezenlijk beïnvloeden. Wij verzoeken u daarom om bij de verdere planvorming het volgende expliciet te waarborgen:
a. Eerlijke belangenafweging.
• Landbouw niet disproportioneel aanwijzen als verontreinigingsbron, maar integraal alle relevante sectoren en drukfactoren onderzoeken (art. 3:4 Awb).
b. Volledig milieueffectonderzoek.
• Conform art. 6 Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Wet natuurbescherming alle externe factoren integraal beoordelen, waaronder de hiervoor genoemde drukfactoren onder punt A tot en met D.
c. Recht op participatie.
• Op grond van het Verdrag van Aarhus en de Habitatrichtlijn belanghebbenden vroegtijdig en effectief betrekken en een transparante Nota van Antwoord opstellen waarin duidelijk wordt hoe deze zienswijze is verwerkt.
d. Bescherming bestaand gebruik en compensatie.
• Bestaande agrarische activiteiten beschermen; beperkingen alleen opleggen met zwaarwegende motivering en voorzien in schadevergoeding conform de Wet natuurbescherming en art. 1 EP EVRM.
e. Realisme in doelen en grenzen.
• Natura 2000-doelen en begrenzingen zodanig formuleren dat deze uitvoerbaar en proportioneel zijn. Uitbreiding zonder nut- en noodzaaktoetsing is in strijd met rechtszekerheid en proportionaliteit.
f. Structureel overleg.
• Agrariërs in het plangebied actief en structureel betrekken bij verdere besluitvorming, uitvoering en monitoring.

Passende beoordeling en reikwijdte NRD
In het kader van de Wet natuurbescherming geldt op grond van artikel 2.7 lid 1 en lid 2 Wnb dat een bestuursorgaan een plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben, alleen kan worden vastgesteld of toegestaan indien een passende beoordeling is uitgevoerd. Die passende beoordeling moet zodanig zijn dat zekerheid bestaat dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet zullen worden aangetast, rekening houdend met cumulatieve en externe effecten (zoals industrie, scheepvaart, buitenlandse depositie, recreatie) conform artikel 6, derde lid, van de

Habitatrichtlijn. In de huidige NRD is de scope van drukfactoren te eenzijdig gericht op landbouw, zonder voldoende waarborg dat andere bronnen integraal worden meegenomen in de passende beoordeling. Dit brengt het risico met zich mee dat de latere passende beoordeling ontoereikend zal zijn. Wij verzoeken met klem dat de NRD expliciet vastlegt dat de passende beoordeling adequaat wordt uitgevoerd, met een brede reikwijdte (inclusief cumulatie, worst-case scenario's en externe depositie) en dat het bevoegd gezag achteraf geen besluit neemt zonder deugdelijk uitgevoerde passende beoordeling zoals bedoeld in artikel 2.7 Wnb en de Habitatrichtlijn.

Tot slot
Wij behouden ons het recht voor om in latere fasen nadere zienswijzen en beroepsgronden in te dienen. Wij verzoeken u onze zienswijze zorgvuldig te wegen en conform de wettelijke vereisten een gemotiveerde beantwoording op te nemen in de Nota van Antwoord."

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Wij nemen uw aandachtspunten ten aanzien van drukfactoren mee in het m.e.r.-proces.

De oplossingsrichtingen in de NRD vormen een richting voor mogelijk te treffen maatregelen op basis van bestaande knelpunten. Voor het Veerse Meer betreft dit onder andere mogelijke maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit, waterdynamiek en rust en ruimte. Daarnaast zijn er ook mogelijke maatregelen geformuleerd die gericht zijn op systeemherstel (met oog op klimaatverandering), vergroten leefgebieden door zowel aanpassingen binnen het Natura 2000-gebied Veerse Meer als langs de randen, het beperken van inspoeling van voedingsstoffen en verontreiniging uit het achterland en tot slot het beperken van verstoring door recreatie en predatoren. Deze mogelijke maatregelen worden in verschillende maatregelpakketten in het plan-MER getoetst.

In het plan-MER kunnen geen beperkingen worden opgelegd. Er worden effecten in beeld gebracht. Daarbij is het Voorkeursalternatief een bestuurlijke keuze. Beslispunten worden wel opgenomen in het plan-MER. Pas na een bestuurlijke keuze voor het Voorkeursalternatief kan deze getoetst worden op milieueffecten.

Als voortouwnemer werkt Rijkswaterstaat er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, rondetafelgesprekken en klantgesprekken). Na de eerste contacten gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen in aanloop naar een ontwerpbeheerplan. Hiervoor zullen we opnieuw via bovengenoemde manieren de belanghebbenden betrekken en informeren over het proces.

5.11 Id. 106479083 / Nr. 63

Algemene opmerkingen
In zijn algemeenheid hebben wij de volgende opmerkingen:
- Zoals hiervoor vermeld hebben de NRD's deels betrekking op het beheersgebied van waterschap Scheldestromen. Hiervoor is beleid van het waterschap relevant. Wij constateren echter dat dit beleid niet is benoemd. Wij verzoeken om het

Waterschapsbeheerprogramma en de Waterschapsverordening van Scheldestromen expliciet te betrekken bij de ontwikkeling en beoordeling van de maatregelen.
- In de beoordelingscriteria zijn aspecten opgenomen die waterschapsdoelen raken, zoals wateroverlast, grondwater en de Kaderrichtlijn Water (KRW). Wij verzoeken deze criteria ook toe te passen op het binnendijkse water.
- Klimaatverandering wordt benoemd als autonome ontwikkeling. Wij gaan ervan uit dat dit onderwerp verder wordt uitgewerkt, en dat er bijvoorbeeld aandacht is voor de gevolgen van klimaatverandering op het patroon van afwatering, zoals langere perioden van droogte en piekafvoeren.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Onze reactie op de algemene punten: 1. Het Waterschapsbeheerprogramma en de Waterschapsverordening van Waterschap Scheldestromen nemen we mee in het mer-proces. Daarnaast worden deze toegevoegd in de Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders van de NRD. 2. Als de alternatieven effecten hebben op het binnendijkse deel buiten de begrenzing van Natura 2000 nemen wij dat op in de effectbeschrijving in het plan-MER. 3. In de beoordelingstabel is klimaatadaptatie opgenomen als een van de thema's waarop de maatregelpakketten beoordeeld zullen worden. De aspecten waterhuishouding en wateroverlast gaan in op de aandachtspunten die u benoemt. Er is dus aandacht voor de impact van de mogelijke maatregelen en maatregelpakketten op de bijdrage aan klimaatadaptatie. Indien klimaatverandering leidt tot knelpunten die het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen bemoeilijken dan zijn deze verwerkt in de oplossingsrichtingen en zijn hiervoor mogelijke maatregelen geformuleerd. Wij nemen uw suggesties voor alle gebieden mee in het mer-proces. Dank voor het aanbieden van uw samenwerking. Wij stellen het op prijs als u in ieder geval betrokken blijft in het officiële proces. Bij specifieke vragen laten wij u dit weten.

Id. 106479083 / Nr. 67
Gebiedspecifieke opmerkingen

Veerse Meer
- Muskusrattenbestrijding wordt genoemd als verstorende activiteit, maar is niet opgenomen in de lijst van huidige activiteiten. Wij verzoeken dit alsnog op te nemen. § Wij vragen om het effect van muskusrattenbestrijding mee te nemen in de milieueffectbeoordeling, bijvoorbeeld als onderdeel van biodiversiteit, waterveiligheid of als aparte indicator voor exoten.

Antwoord
Muskusrattenbestrijding staat inderdaad ten onrechte niet in de lijst met huidige activiteiten en zal worden toegevoegd. De mogelijkheid om muskusrattenbestrijding vrij te stellen van vergunningplicht zal verder worden uitgewerkt in de Vrijstellingentoets als onderdeel van het beheerplanproces. Eventuele mitigerende maatregelen zullen onderdeel uitmaken van de alternatieven en in de plan-MER worden beoordeeld.

5.12 Id. 106532010 / Nr. 68

"Algemeen
De opzet van Natura2000 processen blijft steeds uitgaan van de toestand van de Natuur ten tijde van instellen van de Natura2000 bescherming, terwijl de wereld om ons heen in snel tempo veranderd. Daarom moeten soms krampachtig doelen en

aantallen nagestreefd worden, die inmiddels niet meer of veel minder haalbaar zijn met daarbij het risico dat nieuwe kansrijke ontwikkelingen in de natuur gemist worden. In de gebiedsomschrijving wordt geen melding gemaakt van de belangrijke recreatieve functies van het Veerse Meer, die bij het ontwerp van de inrichting van het Veerse Meer na de afsluiting van het Veerse Gat samen met de Natuurfuncties nadrukkelijk zijn vastgelegd en gerealiseerd. Zij zijn van grote economische en sociale betekenis zijn in het gebied.

De gebiedsbeschrijving doet voorkomen dat het hier een natuurgebied is met geringe en ondergeschikte andere functies. Dit geeft weliswaar focus op de natuurfuncties, maar een onvolledig en daarmee onjuist perspectief. Dit helpt ook niet bij het vinden van draagvlak en doelbereik.

Het instellen van het Veerse Meer als N2000 gebied in 2010 is relatief recent in de tijdlijn van het Veerse Meer t.o.v. de andere functies. Als recreatiegebied voorziet het Veerse Meer aan een grote behoefte voor inwoners en gasten. Het draagt bij aan het welzijn van bewoners en gasten. Recreatie en vakantie is een grondrecht in Nederland. Ruimte voor vrije tijd en recreatie zou naar onze mening om die reden ook beschermd moeten zijn.

In het stuk wordt op meerdere plekken gesproken van recreatiedruk of toegenomen recreatiedruk. Sinds 1961, dus ver voor de instelling van het N2000 gebied is er altijd sprake geweest van recreatie in het hele gebied. Nadrukkelijker, misschien nog wel nadrukkelijker dan nu. De recreatie aan de oevers en op het meer waren zeker in de periode tot 2010 intenser dan nu. Volgens onze waarneming is door de vergrijzing van de watersporters, die watersport minder manifest aanwezig op het meer. Het aantal watersporters neemt af en er wordt meer tijd in de havens doorgebracht. Er hebben zich natuurlijk wel veranderingen voorgedaan (Minder intensieve watersport, minder windsurfen, extensiever gebruik dagrecreatie terreinen, meer fietsen en wandelen etc., etc.) maar de toename van de veronderstelde druk en de effecten daarvan zijn niet onderbouwd en daar kunnen dus ook geen conclusies aan ontleend worden. Zeker niet als die leiden tot maatregelen met verstrekkende gevolgen voor gebruikers en ondernemers/bedrijven

Detailopmerkingen
Tabel pag. 14 zijn deze conclusies wel te trekken als omvang en kwaliteit leefomgeving “niet bekend” zijn?

Pag. 15 3.5.1. Situatie m.b.t. recreatie is niet gewijzigd in decennia en de toename is niet onderbouwd

3.5.2. Situatie m.b.t. recreatie is niet gewijzigd in decennia en de toename is niet onderbouwd, toename van foerageergebied is gunstig lijkt mij 3.5.3. Ook hier een conclusie zonder onderbouwing

U concludeert zelf dat door kennisleemten de mate en effecten van verstoring niet in beeld zijn en een hypothese zijn.

3.6. Wij ondersteunen maatregelen die zorgen voor het verbeteren van de waterkwaliteit en aanpassen van het waterbeheer door bijvoorbeeld het peilbeheer

te wijzigen, het vergroten van de getijdewerking, aanpassingen aan eisen en hoeveelheid van gebiedsvreemd water en/of verwijderen van verontreinigingen en voorkomen van verontreinigingen door loospunten en overstorten. Maar waarop is de presumptie dat jachthavens een bron van vervuiling zijn gebaseerd? Volgens ons horen ze niet thuis in dit rijtje van verontreinigingsbronnen. Wijzigingen in peilbeheer en vergroten van getijdewerking kunnen invloed hebben op de gebruiksmogelijkheden van de oevers dit vereist een zorgvuldig proces waarin de belanghebbenden betrokken worden en een betrouwbare lange termijnplanning.

In tabel 6 wordt recreatie en toerisme niet benoemd bij economische kwaliteit, terwijl dit 1 van de belangrijkste economische activiteit in het gebied is. Dit is een omissie. In dezelfde tabel staat dat houtopstanden en mobiliteit alleen kwantitatief worden bekeken, het lijkt ons dat kwaliteit (en staat van onderhoud) toch ook belangrijk zijn.

Tot besluit
Ruimte voor recreatie in en om het Veerse Meer is bewust ruimtelijk gepland om te voorzien in een maatschappelijk belangrijke behoefte. In middels is er in Zeeland een gebrek aan openbaar toegankelijke recreatieruimte en beleefbare voor inwoners en gasten.

Belevingsmogelijkheden van Natuur en Landschap zijn belangrijker geworden en ook hard nodig voor het draagvlak van behoud van natuur en landschap. Inperken van ruimte en mogelijkheden is hier dus niet aanvaardbaar naar onze mening. Temeer niet omdat de Zeeuwse Overheden sinds kort een significante uitbreiding van de bevolking nastreven. Een ambitie die duidelijk is uitgesproken, maar nog niet volledig is geland in de beleidskaders en stukken.

Uitbreiding van ruimte en belevingsmogelijkheden is daarom onontkoombaar. Wellicht dat slimmere inrichting en compensatie in ruimte hier mede een uitweg zijn.

Wij onderschrijven het belang van zorgvuldig omgaan met natuur en landschap en verbetering van de waterkwaliteit. Dat is ook in het belang van de recreatie en de gebruikers van het Veerse Meer. Dat kan niet bereikt worden door het inkrimpen van de huidige ruimte en toegangs- en gebruiksbeperkingen. Wel door het investeren in extra ruimte en kwaliteit.

Tot een nadere toelichting zijn wij uiteraard altijd bereid "

Antwoord
Het beheerplan heeft als doel om de gestelde instandhoudingsdoelstellingen voor het Veerse Meer te behalen. Deze liggen vast in het aanwijzingsbesluit en worden niet aangepast middels het nieuwe beheerplan. Aanpassingen aan het aanwijzingsbesluit zijn de verantwoordelijkheid van het ministerie van LVVN. De gebiedsbeschrijving is dan ook gericht op de natuurfunctie van het gebied en niet op (waardering van) alle andere functies.

Recreatie is inderdaad een belangrijk onderdeel van het gebruik in de Veerse Meer. Wetenschappelijke studies en rapportages tonen echter aan dat recreatie (op en langs het water) een belangrijke verstorende factor kan zijn op vogels en andere diersoorten. Om verstoring door recreatie tegen te gaan gelden nu ook al

zoneringsmaatregelen. In het plan-MER zal onderzocht worden of dit voldoende is of dat er meer noodzakelijk is om de omvang en de kwaliteit van de leefgebieden voor soorten op orde te brengen. Of dit onderdeel wordt van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze. Deze beslissing is geen onderdeel van het plan-MER. Op voorhand worden geen maatregelen uitgesloten vanwege andere economische overwegingen. Recreatiedruk is meer dan enkel aantallen recreanten. Het is ook de verlengingen van het recreatieseizoen door warmere winters, toename recreatiewoningen en andere vormen ven recreatie zoals suppen en kitefoilen.

5.13 Id. 106531991 / Nr. 70

1. De verkeerde Focus in de Maatregelen.
Het Veerse Meer is ontstaan door menselijk ingrijpen voor de veiligheid van Zeeland na 1953. Door dit menselijk ingrijpen in een samenhang tussen landbouw, recreatie en natuur is een ecosysteem ontstaan met het Veerse Meer als een brakwatermeer. Hierdoor is het Veerse Meer in die hoedanigheid aangewezen als N2000 Vogelrichtlijngebied. Recente ingrepen in het Veerse Meer zoals, Inwerkingstelling van de Katse Heule en de peilverhoging zijn dus al een aantasting geweest op de aanwijzing van het N2000gebied Veerse Meer als brakwatermeer. Het water is zout geworden, wat o.a. ten nadele was van verschillende vogelsoorten en het peil is veranderd waardoor er minder ondiep water is voor voedselvoorziening van de vogels. De nu voorgestelde aanpassingsrichtingen gaan nog verder in de verwijdering van de oorspronkelijke aanwijzing van het Veerse Meer als N2000 Vogelrichtlijngebied.

Conclusie:
Het voorstel voor N2000 – beheerplan Veerse Meer is zeer eenzijdig opgesteld en bieden geen oplossing voor de doelstellingen waarmee men kan gaan voldoen aan de uitgangspunten van het aanwijzingsbesluit van het Veerse Meer als N2000 Veerse Meer Vogelrichtlijngebied met als belangrijk kenmerk: brakwatermeer.
Ik verzoek u dan ook dringend om deze zienswijze in overweging te nemen en de voorgestelde maatregelen te herzien en rekening te houden met de door mij naar voren gebrachte punten.

Antwoord
Het Veerse Meer is niet aangewezen als brakwatergebied, maar is aangewezen als Vogelrichtlijngebied voor een specifiek aantal vogelsoorten. Bij de gebiedsbeschrijving in het aanwijzingsbesluit is wel opgenomen dat het een brakwatermeer is geworden na de afsluiting, maar daaraan kunnen geen rechten worden ontleend. De Katse Heule is al in 2004 aangelegd (zoals ook vermeld staat in het aanwijzingsbesluit) met als belangrijkste doel het verbeteren van de waterkwaliteit. Het aanwijzingsbesluit Veerse Meer staat niet ter discussie in dit proces.

De nu voorgestelde maatregelen zijn allemaal gericht op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen.

Id. 106531991 / Nr. 71
2. Lange termijn effecten van voorgestelde maatregelen.
Een degelijke wetenschappelijke onderbouwing ontbreekt. De gevolgen van de maatregelen op biodiversiteit en de ecologische functies van het Veerse Meer zijn niet goed onderzocht en het blijft onduidelijk in hoeverre de voorgestelde

maatregelen daadwerkelijk zullen bijdragen aan de doelstellingen. Terwijl de voorgestelde maatregelen wel een enorme impact zullen hebben op de omliggende gebieden.

Antwoord
In het beheerplan- en plan-MER-proces wordt gebruik gemaakt van beschikbare wetenschappelijke literatuur. Daar waar onvoldoende informatie aanwezig is, zal dat ook worden weergegeven. Indien de langetermijneffecten onvoldoende bekend zijn dan zal dit via monitoring opgevolgd moeten worden. Het kan ook zo zijn dat voordat de maatregel daadwerkelijk uitgevoerd gaat worden nog nadere onderzoeken uitgevoerd moeten worden. De uiteindelijke keuze voor het voorkeursalternatief (het maatregelpakket dat in de komende beheerplanperiode uitgevoerd moet worden) is een bestuurlijke keuze.

Id. 106531991 / Nr. 71
3. Impact op de landbouw.
De voorgestelde maatregelen hebben een grote impact op de landbouw en mijn bedrijf in het bijzonder.
Het geeft een enorme beperking in het toepassen van goede landbouwpraktijk en door de keuzes die hier gemaakt worden om voor mij te gaan voldoen aan de opgaves die er liggen op klimaat, milieu en maatschappelijke gebied.
Door die keuzes is er voor mij nog minder landbouwgrond en water geschikt om goede landbouwproductie te doen.

Antwoord
De oplossingsrichtingen in de NRD vormen een richting voor mogelijk te treffen maatregelen op basis van bestaande knelpunten. Het plan-MER is een middel om in beeld te brengen welke mogelijke maatregelen getroffen kunnen worden om de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 te behalen en wat de effecten zijn als deze maatregelen of maatregelpakketten worden ingezet.

Voor het Veerse Meer betreft dit onder andere mogelijke maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit, waterdynamiek en rust en ruimte. Daarnaast zijn er ook mogelijke maatregelen geformuleerd die gericht zijn op systeemherstel (met oog op klimaatverandering), vergroten leefgebieden door zowel aanpassingen binnen het Natura 2000-gebied Veerse Meer als langs de randen, het beperken van inspoeling van voedingsstoffen en verontreiniging uit het achterland en tot slot het beperken van verstoring door recreatie en predatoren. Deze mogelijke maatregelen worden in verschillende maatregelpakketten in het plan-MER getoetst op de sociaal-economische effecten waaronder landbouw. Of maatregelen onderdeel worden van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.

Id. 106531991 / Nr. 71
4. Externe factoren.
In de notitie wordt heel weinig tot niets gedaan met externe factoren die invloed hebben op het Veerse Meer N2000 Vogelrichtlijngebied en de effecten hiervan op de doelstellingen voor het gebied.
Hierbij valt te denken aan:
- Het bouwen van grote recreatieparken aan het Veerse Meer met de bijbehorende verkeerstoename en recreatief gebruik van het Veerse Meer.
- Leggen van stroomkabels door het Veerse Meer.
- De ontwikkeling van windparken en windmolens.

- Storten van staalslakken in Oosterschelde waarvan het loog via de Katse Heule het Veerse Meer inkomt.
- Stationering SAR helikopter op vliegveld Midden Zeeland.
- Aanwijzing als laagvlieggebied.
- Klimaatsverandering m.b.t. temperatuurstijging, zeespiegelstijging.

Deze factoren dienen meegenomen te worden om te zien in welke mate deze de doelstellingen beïnvloeden om tot wel afgewogen besluit te komen.

6. Oplossingsrichting.
De voorgestelde oplossingsrichtingen zijn zeer eenzijdig opgesteld en geven een vooraf gemaakte keuze weer. Van een objectieve benadering om tot maatregelen te komen om de doelstellingen te behalen is dus geen sprake.
Men kijkt niet wat men zelf binnen het gebied als eerste zou kunnen aanpassen, maar direct als oplossing wordt gezien het vergroten van N2000 gebied, daarom heen foerageergebieden en de landbouw aanwijzen als verontreiniger.
Al deze punten vind ik als naastgelegen grondgebruiker onacceptabel en vind dat de oplossingen binnen het bestaande N2000 gebied moeten plaatsvinden.

Antwoord
De effecten van o.a. nieuwe recreatieparken, stroomkabels, windparken/-molens zijn geen onderdeel van het actualiseren van de beheerplannen. Dit zijn vergunning plichtige projecten. Voor die ontwikkelingen zullen afzonderlijke procedures gevolgd worden waarin de effecten worden onderzocht.

Het gebruik van staalslakken is (voorlopig) niet meer toegestaan. Naar de effecten van het gebruik van staalslakken bij de versterking van dijken op het ecosysteem wordt nader onderzoek gedaan.

Als onderdeel van het bestaand gebruik zijn bestaande militaire vliegactiviteiten opgenomen. Als militaire activiteiten mogelijk invloed hebben op de te behalen instandhoudingsdoestellingen wordt dit in het plan-MER-proces meegenomen.

Id. 106531991 / Nr. 71
5. Economisch.
Er wordt heel weinig aandacht besteed aan de kosten baten analyse. Voor een goede afweging is deze wel noodzakelijk. Dan moet niet enkel gekeken worden naar wat kost het om iets uit te voeren om een doelstelling te halen, maar ook het effect op het omliggende gebied of het een positieve uitwerking heeft of een schadelijke.

Antwoord
Een kostenbatenanalyse is geen standaard onderdeel van een plan-MER. Daarnaast zijn de kosten in grote lijnen onderdeel in de beoordeling van de verschillende aspecten, zeker als dit grote effecten heeft.

5.14 Id. 106531703 / Nr. 72

Het natura2000 gebied is heel belangrijk voor zeeland. Denk hieraan recreatie zoals pleziervaart, hengelsporters, surfers. Hiernaast moet je ook denken aan de flora en fauna zoals schelpdieren, kraamplaatsen voor vogels, vissen en andere diersoorten. Als dit wegga gaat heel de natuur en cultuur verloren van zeeland.
Als secretaris van een hengelsportvereniging baar ik mij hier zorgen over en zal ik mij hard voor maken om het natuura2000 gebied te behouden.

Antwoord
Dank voor uw inbreng. We delen uw mening dat de Natura 2000-gebieden belangrijk zijn voor Zeeland. Het plan-MER is dan ook bedoeld om in beeld te brengen op welke manieren de instandhoudingsdoelstellingen voor deze Natura 2000-gebieden bereikt kunnen worden.

5.15 Id. 106531105 / Nr. 73

Deze zienswijze wordt ingediend namens twee akkerbouwbedrijven gevestigd op Noord-Beveland. Wij telen diverse akkerbouwgewassen op percelen die direct grenzen aan het Veerse Meer. Daarmee bevinden wij ons in het gebied dat onderwerp is van de onderhavige procedure. Als agrarische ondernemers zijn wij rechtstreeks belanghebbend in de zin van artikel 1:2 van de Algemene wet bestuursrecht (Awb).

In de NRD wordt landbouw expliciet genoemd als verontreinigingsbron voor het Veerse Meer. Deze kwalificatie achten wij onevenredig en onvoldoende gemotiveerd. Artikel 3:2 Awb verplicht het bevoegd gezag tot een zorgvuldige voorbereiding en artikel 3:46 Awb tot een deugdelijke motivering. Door landbouw expliciet te markeren zonder evenwichtige weging van andere drukfactoren wordt gehandeld in strijd met deze beginselen, alsmede met het proportionaliteitsbeginsel.
De in de NRD geschetste oplossingsrichtingen leiden mogelijk tot maatregelen met ernstige en onevenredige gevolgen voor agrarische bedrijven, onder meer:
• Beperkingen op bemesting en gewasbescherming. Strengere regels t.a.v. stikstof, fosfaat en gewasbeschermingsmiddelen grijpen diep in op de bedrijfsvoering en leiden tot disproportionele lasten.
• Inrichting overgangszones. Het aanwijzen van landbouwgrond voor overgangszones betekent functieverlies of onteigening zonder aangetoonde effectiviteit. Dit kan strijd opleveren met artikel 1 van het Eerste Protocol bij het EVRM (eigendomsgarantie).
• Aanpassing waterbeheer. Wijzigingen in peilbeheer en inlaat van gebiedsvreemd water kunnen leiden tot schade aan gewassen en verlies van productiviteit. Het beginsel van evenredigheid (art. 3:4 lid 2 Awb) vereist dat dergelijke gevolgen niet eenzijdig op landbouw worden afgewenteld.
• Uitbreiding Natura 2000-grenzen. Uitbreiding van de begrenzing zonder duidelijke noodzaak en effectiviteit is in strijd met het rechtszekerheidsbeginsel en kan niet zonder zwaarwegende motivering plaatsvinden.

Drukfactoren
De NRD is bovendien onvolledig. Artikel 6 Habitatrichtlijn en de Wet natuurbescherming verplichten tot beoordeling van alle significante effecten, óók van activiteiten buiten het Natura 2000-gebied. In strijd daarmee worden belangrijke drukfactoren onvoldoende belicht, waaronder:
a. Industrie en scheepvaart
• Het storten van staalslakken in de Oosterschelde/Westerschelde, waarvan het Veerse Meer via de Katse Heule negatieve effecten ondervindt. Bron: Omroep Zeeland, Remie Openeer, 18 september 2025.
• De aanleg van de Nieuwe Sluis in Terneuzen, die leidt tot meer en grotere scheepvaartbewegingen. Bron: North Sea Port 1 augustus 2025.
• De bouw van de ethaankraker van Ineos in Antwerpen en de daaruit voortvloeiende stikstofuitstoot.
• De vaststelling dat circa 60% van de stikstofuitstoot in Zeeland afkomstig is uit het buitenland, een aandeel dat verder zal toenemen. Bron: Provincie Zeeland, Zeeland een unieke situatie.

• De lozingen van schepen op het Veerse Meer, waarover geen inzicht wordt geboden.
• Verlies van slikken en platen door verdieping van de Westerschelde en toename scheepvaart, met negatieve gevolgen voor vogelsoorten. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• PFAS-vervuiling door o.a. 3M, Chemours en Sabic; grote gevolgen voor vis, schelpdieren en zelfs vee. Bron: PZC, Richard Clevers, 13 september 2025.
b. Recreatie en toerisme
• Het toestaan van tijdelijke bebouwing (strand-/slaaphuisjes) langs de kust en de invloed daarvan op de landschappelijke kwaliteit.
• De toename van recreatiedruk door vakantieparken, jachthavens en ligplaatsen, met gevolgen voor natuur, leefomgeving en zwerfafval. Dit ondanks de kustvisie, zie Nieuwsuur, 29 augustus 2025.
• Verstoring door dagjesmensen en fietsers op stranden en dijken. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• Zwerfafval en sigarettenpeuken op de stranden; één peuk kan 1000 liter zeewater vervuilen. Bron: Stichting De Noordzee, 16 augustus 2024.
c. Klimaat en natuurdruk
• Klimaatverandering: langdurige droogte en hoge temperaturen leiden tot verslechtering van de waterkwaliteit. Bron: Omroep Zeeland, Ilja Tuning, 20 september 2025.
• Vogelgriep en de gebrekkige aanpak van dode vogels in het gebied. Bronnen: PZC, Ab van der Sluis, 21 februari 2024 en 24 mei 2024.
• De impact van windparken en windmolens op de vogelstand.
• Grote aantallen vogeluitwerpselen als belasting voor het ecosysteem.
• Door grotere hoeveelheden neerslag is de capaciteit van het riool en de capaciteit van de zuivering onvoldoende.
• De toename van predatoren in het gebied.
• De aanwijzing van Zeeland door Defensie als laagvlieggebied, met negatieve gevolgen voor rust en natuurwaarden.
d. Ruimtelijke en milieuproblematiek
• De inlaat via de Katse Heule, waardoor stikstof wordt binnengebracht.
• De ruimtelijke en milieueffecten van het Toekomstplan Zeeland 2050.
• PFAS-vervuiling. Bron: PZC, Richard Clevers, 13 september 2025.
• De toekomstige gevolgen van de aanleg van een mega-stroomkabel in het Veerse Meer.
• Overgangszones/bufferzones: grote fouten op stikstofkaart Van der Wal; duizenden hectares zonder effect, o.a. bij het Veerse Meer. Bron: Stichting Agrifacts, 20 juni 2022.

Waarborgen
Op grond van het voorgaande constateren wij dat de NRD in onvoldoende mate rekening houdt met de belangen van agrarische ondernemers zoals wij, en met de brede factoren die de Natura 2000-doelen wezenlijk beïnvloeden. Wij verzoeken u daarom om bij de verdere planvorming het volgende expliciet te waarborgen:
a. Eerlijke belangenafweging.
• Landbouw niet disproportioneel aanwijzen als verontreinigingsbron, maar integraal alle relevante sectoren en drukfactoren onderzoeken (art. 3:4 Awb).
b. Volledig milieueffectonderzoek.
• Conform art. 6 Habitatrichtlijn, de Kaderrichtlijn Water en de Wet natuurbescherming alle externe factoren integraal beoordelen, waaronder de hiervoor genoemde drukfactoren onder punt A tot en met D.
c. Recht op participatie.

• Op grond van het Verdrag van Aarhus en de Habitatrichtlijn belanghebbenden vroegtijdig en effectief betrekken en een transparante Nota van Antwoord opstellen waarin duidelijk wordt hoe deze zienswijze is verwerkt.
d. Bescherming bestaand gebruik en compensatie.
• Bestaande agrarische activiteiten beschermen; beperkingen alleen opleggen met zwaarwegende motivering en voorzien in schadevergoeding conform de Wet natuurbescherming en art. 1 EP EVRM.
e. Realisme in doelen en grenzen.
• Natura 2000-doelen en begrenzingen zodanig formuleren dat deze uitvoerbaar en proportioneel zijn. Uitbreiding zonder nut- en noodzaaktoetsing is in strijd met rechtszekerheid en proportionaliteit.
f. Structureel overleg.
• Agrariërs in het plangebied actief en structureel betrekken bij verdere besluitvorming, uitvoering en monitoring.

Passende beoordeling en reikwijdte NRD
In het kader van de Wet natuurbescherming geldt op grond van artikel 2.7 lid 1 en lid 2 Wnb dat een bestuursorgaan een plan of project dat niet direct verband houdt met of nodig is voor het beheer van een Natura 2000-gebied, en dat afzonderlijk of in combinatie met andere plannen of projecten significante gevolgen kan hebben, alleen kan worden vastgesteld of toegestaan indien een passende beoordeling is uitgevoerd. Die passende beoordeling moet zodanig zijn dat zekerheid bestaat dat de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet zullen worden aangetast, rekening houdend met cumulatieve en externe effecten (zoals industrie, scheepvaart, buitenlandse depositie, recreatie) conform artikel 6, derde lid, van de Habitatrichtlijn. In de huidige NRD is de scope van drukfactoren te eenzijdig gericht op landbouw, zonder voldoende waarborg dat andere bronnen integraal worden meegenomen in de passende beoordeling. Dit brengt het risico met zich mee dat de latere passende beoordeling ontoereikend zal zijn. Wij verzoeken met klem dat de NRD expliciet vastlegt dat de passende beoordeling adequaat wordt uitgevoerd, met een brede reikwijdte (inclusief cumulatie, worst-case scenario's en externe depositie) en dat het bevoegd gezag achteraf geen besluit neemt zonder deugdelijk uitgevoerde passende beoordeling zoals bedoeld in artikel 2.7 Wnb en de Habitatrichtlijn.

Tot slot
Wij behouden ons het recht voor om in latere fasen nadere zienswijzen en beroepsgronden in te dienen. Wij verzoeken u onze zienswijze zorgvuldig te wegen en conform de wettelijke vereisten een gemotiveerde beantwoording op te nemen in de Nota van Antwoord.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Wij nemen uw aandachtspunten ten aanzien van drukfactoren mee in het m.e.r.-proces.

De oplossingsrichtingen in de NRD vormen een richting voor mogelijk te treffen maatregelen op basis van bestaande knelpunten. Voor het Veerse Meer betreft dit onder andere mogelijke maatregelen voor het verbeteren van de waterkwaliteit, waterdynamiek en rust en ruimte. Daarnaast zijn er ook mogelijke maatregelen geformuleerd die gericht zijn op systeemherstel (met oog op klimaatverandering), vergroten leefgebieden door zowel aanpassingen binnen het Natura 2000-gebied Veerse Meer als langs de randen, het beperken van inspoeling van voedingsstoffen en verontreiniging uit het achterland en tot slot het beperken van verstoring door

recreatie en predatoren. Deze mogelijke maatregelen worden in verschillende maatregelpakketten in het plan-MER getoetst.

In het plan-MER kunnen geen beperkingen worden opgelegd. Er worden effecten in beeld gebracht. Daarbij is het Voorkeursalternatief een bestuurlijke keuze. Beslispunten worden wel opgenomen in het plan-MER. Pas na een bestuurlijke keuze voor het Voorkeursalternatief kan deze getoetst worden op milieueffecten.

Als voortouwnemer werkt Rijkswaterstaat er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, rondetafelgesprekken en klant-gesprekken). Na de eerste contacten gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen in aanloop naar een ontwerpbeheerplan. Hiervoor zullen we opnieuw via bovengenoemde manieren de belanghebbenden betrekken en informeren over het proces.

5.16 Id. 106522893 / Nr. 92

Wij pleiten voor:
- Gedifferentieerde zonering op basis van feitelijke verstoringsdata;
- Behoud van veilige en logische vaarroutes;
- Gecoördineerde voorlichting aan gebruikers via uniforme betonning (en beperkte bebording langs de oever) en digitale middelen;
- Meer zones voor groeiende takken van watersport zoals kitesurfen. Als er onvoldoende ruimte is in bestaande zones, gaan mensen zelf op zoek naar andere plekken die mogelijk schadelijk zijn voor beschermde natuur.
- Structurele betrokkenheid van gebruikersorganisaties bij de uitwerking van het plan-MER en de beheerplannen.

Gedragscode en communicatie
Wij stellen voor om samen met Rijkswaterstaat, terreinbeheerders en natuur-organisaties te werken aan een Gedragscode Watersport en Waterrecreatie Zuidwestelijke Delta. Deze gedragscode kan gebaseerd worden op de succesvolle Erecode voor Wadliefhebbers, die in de Waddenzee aantoonbaar bijdraagt aan rust en draagvlak. Een jaarlijks herhaalde voorlichtingscampagne – via havens, verenigingen, watersportapps, websites en sociale media – vergroot de effectiviteit. Ervaring leert dat watersporters elkaar ook aanspreken op gedrag als afspraken breed worden gedragen.

Wij verzoeken Rijkswaterstaat om deze punten te adresseren in het plan-MER en het vervolgproces.

Verzoek tot nadere uitwerking Wij vragen het bevoegd gezag:
1. Om bij alle vier gebieden de veiligheid, toegankelijkheid en economische waarde van waterrecreatie expliciet te laten meewegen in de effectbeoordeling;
2. Om gebruikersorganisaties, waaronder de indiener, structureel te betrekken bij de zonering, toegangsbeperkende besluiten, gedragscodes en communicatie;
3. Om te onderzoeken of gedragscodes met monitoring en educatie een beter alternatief vormen in plaats van aanvullende gebiedssluitingen.
4. Te onderzoeken of de huidige Toegang Beperkende Besluiten in de afgelopen jaren het beoogde effect hebben bereikt. De gebieden waar geen of nauwelijks aantoonbaar positief effect meetbaar is, kunnen beter weer opengesteld worden. Conclusie de indiener ondersteunt natuurherstel in de Delta, maar pleit voor een integrale benadering waarin natuur, recreatie en veiligheid samengaan. Wij

verzoeken Rijkswaterstaat om de punten uit deze zienswijze en de bijgevoegde gebiedsanalyses te betrekken bij de verdere uitwerking van het plan-MER en de ontwerp beheerplannen.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Wij nemen uw visie mee in het proces voor het plan-MER. Daarbij komen er in het proces meerdere momenten waarop u een inbreng kunt leveren.

Antwoorden op uw verzoek tot nadere uitwerking:
- Toegankelijkheid als onderdeel van waterrecreatie valt in het beoordelingskader onder het aspect wonen en welzijn met de effecten voor recreatief medegebruik. De economische waarde valt in het beoordelingskader onder gebruiksfuncties met effecten voor overig. Veiligheid is nu geen apart onderdeel, maar valt praktisch gezien onder wonen en welzijn.
- Bij het bepalen van de alternatieven kan zonering worden ingezet. Het daadwerkelijk inzetten van toegangsbeperkende besluiten, gedragscode en communicatie is echter pas aan de orde als bekend is welke maatregelen worden uitgevoerd. Wel kan in het plan-MER worden aanbevolen om onderzoek uit te voeren. Hiervoor zullen we uw aanbevelingen meenemen in het proces.

Tot slot, uw voorstel voor de gedragscode is interessant, maar niet voor het MER-proces. We geven uw idee wel mee aan de opstellers van het beheerplan.

5.17 Id. 106513594 / Nr. 94

Hoofdstuk 5 Plan van aanpak MER
Graag ontvangen we meer duiding:
- Hoe vindt de kwalitatieve afweging en beoordeling van de verschillende aspecten en thema's precies plaats?
Hoe worden effecten, aspecten, thema's ten opzichte van elkaar gewogen, geprioriteerd?
- Hoe wordt de cumulatie van effecten, aspecten en thema's gewogen, beoordeeld en geprioriteerd?
- Welke criteria gelden voor '+', '++', '-' etc.? Wat is 'zeer positief', 'positief' etc?
- Hoe kun je de effecten kwalitatief/kwantitatief beoordelen als er zoveel kennisleemtes, onzekerheden en onduidelijkheden zijn?
Wij verzoeken u vriendelijk om de effecten van (grond)wateronttrekkingen mee te nemen als aspect in de MER.

Wij denken graag mee in het vervolgproces en hopen dat deze zienswijze bijdraagt aan robuuste, gedragen en toekomstbestendige N2000-beheerplannen voor de Zuidwestelijke Delta.

Antwoord
De meeste effecten zullen wij kwalitatief beschrijven en beoordelen, op basis van expert judgement, per discipline maar ook gezamenlijk over de disciplines heen. De afweging tussen aspecten en thema's vindt niet plaats in het plan-MER. In het plan-MER zal per effect onderbouwd worden wanneer een bepaalde score is toegekend. Kennisleemten zullen ook geduid worden, met name of met de betreffende kennisleemte wel een besluit over het Beheerplan genomen kan worden. Het plan-MER zal ook een onderzoeksagenda bevatten of/hoe kennisleemten in te vullen.

Verder zullen bestaande en geplande (grond)wateronttrekkingen deel uitmaken van de autonome ontwikkelingen.

Id. 106513594 / Nr. 94
Onderlinge afstemming beheerplannen essentieel
Vanwege de sterke ecologische samenhang tussen de Natura 2000-gebieden in de kustzone en de Zuidwestelijke Delta pleiten wij ervoor om de keuze van maatregelen in de beheerplannen voor deze gebieden inhoudelijk af te stemmen. En het doelbereik van maatregelen niet alleen op het niveau van het individuele Natura 2000-gebied in beeld te brengen, maar op het niveau van de Zuidwestelijke Delta. Voor het Westerschelde estuarium gaat het bijvoorbeeld om onder meer de interactie met Vlakte van de Raan, Zwin & Kievittepolder en de Voordelta. Dit geeft inzicht of alle gekozen maatregelen samen voldoende zijn voor het halen van de instandhoudingsdoelstellingen. Als de gezamenlijke effecten van deze maatregelen onvoldoende zijn, kan worden bekeken in welk gebied een stap extra gezet kan of moet worden.

Antwoord
Met uitzondering van de regiodoelen gelden voor alle aangewezen habitattypen en soorten gebiedspecifieke instandhoudingsdoelstellingen. Zoals in het rapport 'Doorlichting Natura 2000' (Arcadis, 2020) al is aangegeven is het niet mogelijk om instandhoudingsdoelstellingen buiten het aangewezen gebied te behalen. Dat betekent dat de maatregelen gebiedspecifiek getroffen moeten worden. Daar waar maatregelen effect kunnen hebben op andere Natura 2000-gebieden zal dit onderling worden afgestemd en in de MER-beoordeling worden meegenomen. Juridisch gezien gelden ook voor de regionale doelen gebiedspecifieke opgaven. Er mag ten opzichte van het moment van aanmelding van een gebied geen verslechtering optreden in omvang en kwaliteit van het leefgebied voor soorten met een regiodoel.

Id. 106513594 / Nr. 94
Ambitieniveau
Op pagina 5 staat dat het ambitieniveau is:
- Zo snel mogelijk voldoen aan behoud
- In 2030 is 30% verbeterd, in 2040 60% en 2050 90%

Graag ontvangen we meer duiding:
- De voorgestelde fasering (30% in 2030, 60% in 2040, 90% in 2050) zoals benoemd in de Natuurherstelverordening (NHV) klinkt ambitieus, maar beschouwen wij als een absoluut minimum. Doelaantallen dienen niet als streefgetal te worden gezien, maar zijn een absoluut minimum. Onderzoek daarom ook alternatieven waarin het herstel in deze beheerplanperiode al zoveel mogelijk is gerealiseerd. De urgentie van biodiversiteitsverlies en klimaatverandering vraagt om versnelling. We verzoeken u om in het MER te onderzoeken hoe bovengenoemde ambitie gerealiseerd kan worden, zodat op basis van het MER, SMART geformuleerde maatregelen in het N2000 beheerplan kunnen worden opgenomen en vooraf zeker is dat deze maatregelen tot doelbereik zullen leiden.
- Het is ons niet duidelijk hoe deze ambitie als criterium meegenomen is in de beoordelingsmethodiek in hoofdstuk 5 van het NRD.

Antwoord
De doelaantallen zijn niet het streven, maar zijn een maat voor de draagkracht van het systeem in omvang en kwaliteit van het leefgebied. De gehanteerde percentages geven het percentage aan waar minimaal maatregelen getroffen moeten worden

teneinde de nog niet in gunstige staat verkerende leefgebieden daar wel te krijgen. De doelstelling is daarom door LVVN ook geformuleerd in behoud of uitbreiding van omvang en behoud of verbetering van kwaliteit van leefgebied ten gunste van tenminste de weergegeven doelaantallen.

In het plan-MER worden verschillende alternatieven geformuleerd gericht op volledig doelbereik. De resultaten uit dit MER geven de bestuurlijke beslisinformatie waarop het VKA (het maatregelpakket voor de komende beheerplanperiode) gekozen zal worden. De ambitie is geen toetsingscriterium, omdat dit een ambitie is voor het gehele gebied en niet per definitie voor alle individuele doelstellingen. Toetsing vindt plaats aan de huidige instandhoudingsdoelstellingen zoals vastgelegd in het aanwijzingsbesluit. Wel zal het een rol spelen bij de beoordeling in hoeverre het VKA bijdraagt aan de uitbreidings- en verbeterdoelstellingen en het behalen van de ambitie–voor het gehele gebied.

Id. 106513594 / Nr. 94
"Zorgen over verslechtering en onvoldoende gegevens
Ondanks het verslechteringsverbod treedt er daadwerkelijk verslechtering op en worden de instandhoudingsdoelen niet gehaald. Uit hoofdstuk 3 van c-NRD blijkt dat er nog steeds kennisleemtes zijn en daardoor niet duidelijk is of doelen gehaald zijn of verslechtering plaatsvindt. Dat baart ons grote zorgen.

We pleiten voor het zo spoedig en concreet mogelijk nagaan wat het doelbereik van die soorten en habitats is. Zodat SMART geformuleerde en effectieve maatregelen in het nieuwe beheerplan kunnen worden opgenomen en (eventueel) benodigd herstel en doelbereik gegarandeerd wordt.

De indiener pleit voor een N2000 beheerplan waarin maatregelen en oplossingen worden opgenomen die helder, concreet, meetbaar en handhaafbaar zijn, met een duidelijk en meetbaar omschreven verantwoordelijke, deadline voor uitvoering en evaluatie, analyse en controle op doelbereik en effectiviteit van de maatregel.

Met name de intergetijdengebieden die een verbeteropgave hebben met een duiding “sense of urgency” (al in de vorige beheerplanperiode), baren ons grote zorgen.

Ook pleiten wij bij streven naar doelbereik te zoeken naar oplossingen die ook het estuariene meergeulensysteem in stand houden, omdat wij van inzicht zijn dat met het gezond houden van dit systeem doelbereik eenvoudiger (met minder kunstgrepen) te halen is.

Commissie MER adviseert al om ecologische maatregelen en onderzoeken uit het eerste beheerplan te evalueren op onder andere effectiviteit (zie advies van de Commissie MER over reikwijdte en detailniveau van het milieueffectrapport N2000-beheerplan Vlakte van de Raan (18 september 2025, projectnummer 3954)). Wij verzoeken naast de evaluatie ook een grondige analyse mbt oorzaken waarom maatregelen en onderzoeken nog steeds niet zijn uitgevoerd of kennisleemtes nog steeds bestaan.

De indiener pleit voor smart geformuleerde maatregelen om kennisleemtes ten aanzien van doelbereik en verslechtering zsm op te lossen."

Antwoord
Wij nemen uw zorgen mee in het verdere proces.

In de rapporten doeluitwerking is gepoogd om zo SMART mogelijk aan te geven wat de huidige situatie is. Wat het kwantitatieve doelbereik is zal pas bij de actualisatie van de doelen systematiek en de daarop volgende wijzigingen van de aanwijzingsbesluiten duidelijk worden.

Naast het beheerplan zullen ook diverse uitvoeringsplannen worden opgesteld waaronder een uitvoeringsplan waarin wij uw aanbevelingen meenemen.

Id. 106513594 / Nr. 94
SMART geformuleerd uitvoerings- en monitoringsprogramma met een doorlooptijd langer dan 6 jaar
Verken in het MER op welke wijze de uitvoering van de maatregelen uit de beheerplannen geborgd kan worden. Denk hierbij aan het opnemen van een SMART geformuleerd uitvoeringsplan met tijdspad, deadline, verantwoordelijkheden en financiering. Overweeg daarbij ook een onafhankelijke toetsing of monitoring door derden, zoals de Ecologische Autoriteit of een wetenschappelijke begeleidingscommissie, om transparantie en effectiviteit te waarborgen. Momenteel worden meerdere Natura 2000-beheerplannen opnieuw opgesteld. Dit is een enorme operatie. Over 6 (of 12 jaar) zal dit weer het geval zijn. Op pagina 5 staat dat niet alle doelen in 6 jaar kunnen worden gehaald. De indiener vindt het van belang om te borgen dat de doelen wel gehaald worden en dat kan door smart geformuleerde maatregelen voor langer dan 6 jaar op te nemen in het beheerplan. De indiener pleit daarom voor een uitvoeringsprogramma met een langere doorlooptijd dan 6 jaar, zodat lange termijn maatregelen opgenomen kunnen worden die robuust natuurherstel borgen. Ditzelfde geldt wat ons betreft voor een SMART geformuleerd monitoringsplan om kennisleemtes te voorkomen.

Antwoord
Naast het beheerplan worden er diverse uitvoeringsplannen uitgesteld waaronder een uitvoeringsplan en een monitoringsplan. Uw aanbevelingen nemen wij daarin mee.

Daar waar nu gestart moet worden met voorbereidende onderzoeken om mogelijk de volgende beheerplanperiode en/of de daarop volgende perioden een huidige kennisleemtes op te lossen. In het beheerplan zal een doorkijk worden gegeven wat er mogelijk de volgende beheerplanperiode nodig is. In het plan-MER wordt inzicht gegeven in de interactie/connectiviteit tussen de N2000-gebieden in de zuidwestelijke Delta

Id. 106513594 / Nr. 94
Doeluitwerking
Graag ontvangen we meer duiding:
In hoofdstuk 3 van het c-NRD is een deel van het rapport doeluitwerking opgenomen. Welke informatie wordt gebruikt in de MER: hoofdstuk 3 uit c-NRD of (welke versie van) het uitgebreidere rapport doeluitwerking?

Antwoord
In het MER zal gebruik worden gemaakt van alle dan beschikbare informatie. Dit is zowel de informatie uit de conceptrapporten doeluitwerking als eventuele actualisatie daarvan.

Id. 106513594 / Nr. 94
Beknopt en helder overzicht

Naast het advies van de Commissie MER met betrekking tot leesbaarheid en samenvatting, pleit de indiener voor een beknopt duidelijk overzicht met daarin concreet aangegeven:
- de doelen, prioriteiten en het doelbereik
- verslechtering
- maatregelen en alternatieven, met daarbij aangegeven wat het doelbereik/effectiviteit is
- of er sprake is van doelen die met elkaar samenhangen of die tegenstrijdig zijn
- hoe met tegenstrijdigheden wordt omgegaan

Antwoord
Wij nemen uw suggesties mee in het plan-MER.

Id. 106513594 / Nr. 94
3.5.1 Knelpunten habitattypen (pag. 22)
De indiener wil hier graag specifiek het PFAS-probleem terugzien, met name ook de effecten die het heeft op de instandhouding van doelen, maar ook het behouden van huidige, belangrijke beheermaatregelen die een substantiële bijdrage leveren aan de instandhouding. Hierbij valt te denken aan het begrazen van schorren met runderen, waterbuffels en schapen. Het verdienmodel voor onze pachters is door de PFAS-vervuiling weggevallen, omdat de grazers niet meer voor consumptie geschikt zijn, waardoor er een probleem voor de schorbegrazing kan gaan ontstaan. Minder vee betekent uiteindelijk een afname in oppervlakte en kwaliteit van nu nog kwalificerende habitats. Dit knelpunt verdient ook aandacht bij het pakket van maatregelen.

Antwoord
In het rapport doeluitwerking is PFAS als apart probleem genoemd. In de NRD zal PFAS worden toegevoegd in paragraaf 3.5.1 onder het punt verontreiniging. Bij het opstellen van de mogelijke maatregelen zal dit punt ook betrokken worden.

Id. 106513594 / Nr. 94
3.5.3 en 3.5.4. Verontreiniging: onderzoek PFAS vogels
3.5.3 Broedvogels (pag. 25) en 3.5.4 Niet-broedvogels (pag. 26):
“Verontreiniging: In de Westerschelde is sprake van verontreiniging met PFAS en zware metalen. Er worden onder andere hoge gehaltes PFAS en seleen in visdiefeieren gemeten. Aangenomen wordt dat dit ook bij andere vogels het geval is. Het effect van deze verontreiniging op de (niet-)broedvogels is nog niet bekend."
Vogelbescherming heeft onderzoek gedaan naar PFAS in vogels, zie rapport: The Potential Effects of PFAS- exposure on Birds in the Westerschelde, Roos de Vries, Vogelbescherming Nederland, 26 juli 2024. Er is ook onderzoek gedaan door de WUR: https://www.wur.nl/nl/onderzoek- resultaten/onderzoeksinstituten/marine-research/show-marine/westerschelde-minder-vervuild-met-pfas- maar-risicos-voor-natuur-blijven-groot.htm

Antwoord
Wij danken u hartelijk voor het meedenken en zullen deze rapporten betrekken bij het vervolgproces

Id. 106513594 / Nr. 94
4.1 Relevante wet- en regelgeving en beleidskaders
Graag toevoegen bij Provinciaal niveau:
- Zeeland 2050
- Zeeuws gebiedsprogramma/Programma Landelijk gebied

- Ruimtelijke arrangement/voorstellen

Afstemming doelen en maatregelen N2000 met (andere) wetgeving en beleid
Graag ontvangen we meer duiding over:
- In hoeverre worden de N2000 instandhoudingsdoelen en maatregelen, opgenomen en verwerkt in of afgestemd met nationale, provinciale en gemeentelijke wetgeving en beleid, zoals beschreven in paragraaf 4.1 van c-NRD?
Bijvoorbeeld: waterkwaliteit en verontreinigingen zijn belangrijke aspecten/knelpunten voor doelbereik van N2000, terwijl daar vanuit het N2000 beheerplan (bijna) geen invloed op uitgeoefend kan worden. Het is daarom van belang dat in andere wetgeving of beleid (bijv. in KRW en Zeeuwse Omgevingsvisie) wordt opgenomen en afgestemd wat er nodig is om knelpunten voor N2000 doelbereik op te lossen. - In hoeverre is het mogelijk om maatregelen (vanuit N2000) voor te stellen, als die afhankelijk zijn van andere wetgeving of beleid? Hoe kan geborgd worden dat deze doelstellingen gehaald worden?

Antwoord
De door u genoemde provinciale beleidskaders zullen worden toegevoegd.

Maatregelen vanuit de KRW en PAGW met een positieve invloed op doelbereik zullen worden meegenomen in de maatregelpakketten.

Id. 106513594 / Nr. 94
4.2 Plan- en studiegebied
Pag. 37: “Doordat de milieueffecten kunnen reiken over de grenzen van het plangebied, is het studiegebied voor de meeste effecten ruimer dan het plangebied. Hoe groot het studiegebied is, kan per milieuaspect verschillen.” (Hoe) wordt het studiegebied per milieuaspect in de m.e.r. inzichtelijk gemaakt?

Antwoord
Het studiegebied is afhankelijk van de reikwijdte van het milieueffect en kan inderdaad per milieuaspect verschillen. Dit wordt in het plan-MER inzichtelijk gemaakt

Id. 106513594 / Nr. 94
4.3.1 Zichtjaar
Pag. 38: “Rijkswaterstaat gaat ervan uit dat in dat jaar de meeste maatregelen in het Natura 2000-beheerplan zijn uitgevoerd.”
Graag ontvangen we meer duiding:
- Waar baseert Rijkswaterstaat deze uitspraak op?
- Welk doelbereik wordt in 2034 daarmee behaald?
- Hoe gaat Rijkswaterstaat dit borgen?
- En borgt Rijkswaterstaat hiermee ook dat de instandhoudingsdoelen worden gerealiseerd in 2034?
- En zo niet: hoeveel procent wel?
- Hoeveel van de maatregelen uit het eerste beheerplan zijn uitgevoerd?

Antwoord
De uitspraak is bedoeld als kader voor de MER-beoordeling en heeft verder geen enkele juridische status. Welk doelbereik in 2034 wordt behaald wordt bepaald door het alternatief dat in de MER beoordeeld zal worden en maakt daarmee ook onderdeel uit van de MER-beoordeling. Afhankelijk van de gekozen mogelijke maatregelen in een alternatief zal voor habitattypen en VHR-soorten in meer of mindere mate volledig doelbereik behaald worden.

De maatregelpakketten in het plan-MER zijn nog geen bestuurlijk vastgestelde maatregelen voor het komende beheerplan. Daarmee vindt er in het plan-MER ook nog geen borging plaats gericht op volledig doelbereik. In het komende beheerplan zal volledig doelbereik nog niet mogelijk zijn, maar wordt via uitvoeringsplannen wel geborgd dat de maatregelen uitgevoerd gaan worden. Via monitoring zal dan moeten worden gekeken of de maatregelen het beoogde effect behalen.

Id. 106513594 / Nr. 94
4.3.2 Huidige situatie
Graag ontvangen we meer duiding:
- Hoe wordt de toename van industrie, wonen, recreatie, aanwezigheid hoogspanningsmasten etc. meegenomen?
- Hoe worden buitendijks fietsen, kitesurfen, grondwateronttrekkingen, mosselhangcultuur, laagvliegen defensie opgenomen?
- Activiteiten huidige situatie zijn niet gekwantificeerd noch voorzien van enige duiding van het effect op de doelen.

Ontwikkelingen Zeeland
In c-NRD (pag 38 en 39) wordt uitgegaan van een looptijd van het N2000-beheerplan van 2028 tot 2034, waarbij de huidige situatie en autonome ontwikkelingen beschreven zijn, zoals die nu bekend zijn. Echter, vanaf heden tot 2028 worden er nog diverse ontwikkelingen duidelijk, waaronder:
- Defensie NPRD (eind 2025),
- Borssele langer open (eind 2025 bekendmaking wet in staatsblad),
- Nieuwe kerncentrales (na zomer 2026 locatiebesluit),
- Delta Schelde CO_2nnection (DSC)
- Carbon Connect Delta
- Hoogspanningsstation omgeving Sloegebied
- Multi-Utiliteiten Kruising (MUK) Zeeland
- Waterstofnetwerk Zuidwest-Nederland
- Net op zee: IJmuiden Ver Alpha
- Net op zee: Nederwiek 1
- 380 kV hoogspanningsverbinding Rilland-Tilburg (Zuid-West 380kV Oost)
- 380 kV hoogspanningsverbinding Zeeuws-Vlaanderen

Graag ontvangen we meer duiding:
Hoe worden de (cumulatieve) effecten van deze ontwikkelingen en alle overige (Provinciale, MIEK-, en Rijksinpassings)plannen op Natura 2000 gebieden in de Zuidwestelijke Delta meegenomen?

Antwoord
In een MER is gebruikelijk om alle zekere autonome ontwikkelingen mee te nemen. Het gaat dan om processen waarvan duidelijk is dat deze gaan plaatsvinden omdat er bijvoorbeeld een ontwerpbesluit ligt. Daarnaast gaat het om trends die bekend zijn, zoals bijvoorbeeld voortgaande klimaatverandering in al zijn facetten. In de concept NRD is een eerste algemeen overzicht opgenomen. De suggesties die inspreker doet zullen wij alle langslopen en van beoordelen of op basis van zekere (voornemen tot) doorgang die inderdaad deel moeten uitmaken van de autonome ontwikkelingen.

5.18 Id. 106511378 / Nr. 95

Natuur staat voorop – Voor de indiener staat het behoud en herstel van natuur centraal. Daarom moet de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD), in het

verlengde daarvan de milieueffectrapportage (m.e.r.) en uiteindelijk het Natura 2000-beheerplan, volledig in dienst staan van het realiseren van natuurdoelstellingen. In het kader van een Natura 2000-beheerplan zijn deze doelen leidend. Andere activiteiten n vormen van medegebruik kunnen slechts plaatsvinden voor zover zij deze natuurdoelen niet belemmeren of ondermijnen.

Natura 2000-beheerplan zo concreet mogelijk – In paragraaf 2.2 staat opgesomd wat wordt besloten in een Natura 2000-beheerplan. Wij willen benadrukken dat het belangrijk is om deze plannen zo concreet en toetsbaar mogelijk te maken, met daarbij een uitvoeringsagenda met planning voor uitvoering en verantwoordelijke organisatie. Dit ontbrak in het vorige beheerplan waardoor veel noodzakelijke maatregelen en onderzoeken naar kennislacunes niet zijn uitgevoerd.

Verslechteringen zo snel mogelijk tegengaan – In de afgelopen beheerplanperioden zijn verslechteringen opgetreden voor een aantal doelen. Wij verzoeken om in het MER op te nemen hoe deze verslechteringen in de kortst mogelijke tijd ongedaan gemaakt worden.

Systeemherstel – Een deel van de voorgestelde maatregelen richt zich op systeemherstel, zoals het bevorderen van de verbinding tussen het Veerse Meer en de gebieden daaromheen. We zijn van mening dat deze systeemmaatregelen nodig zijn om op lange termijn duurzame ecosystemen te behouden. We zijn blij dat deze maatregelen zijn opgenomen in de NRD. We hopen op een evenwichtig maatregelenpakket met daarin systeemherstelmaatregelen op de langere termijn en effectieve maatregelen op korte termijn.

Beoordelingsmethodiek en voorkeursalternatief – Wij maken bezwaar tegen de sterk kwalitatieve insteek van het beoordelingskader (tabel 6). Wij verzoeken de ecologische effecten zoveel mogelijk kwantitatief te maken (bijv. aantal broedparen, habitatoppervlakte). En ook duidelijk te maken hoe het MER voorkomt dat haalbaarheid, draagvlak of kosten doorslaggevend worden ten koste van ecologische doelrealisatie, die uitgangspunt moeten zijn van het beheerplan. We willen nogmaals benadrukken dat het behalen van de N2000-doelstellingen juridische verplichtingen betreft. Dit betekent dan automatisch dat het voorkeursalternatief dat overblijft na zeef 3 er minimaal toe leidt dat de N2000-doelstellingen gehaald worden.

Activiteiten met vrijstelling voor vergunningplicht – De nadruk in de cNRD ligt op maatregelen die in het beheerplan worden beschreven die benodigd zijn om de natuur in goede staat te krijgen of te behouden. Maar zeker zo belangrijk is om alle activiteiten in de MER-procedure te beoordelen waarvan in het N2000-beheerplan een vrijstelling voor vergunningplicht wordt verleend. Dat komt volgens de indiener onvoldoende terug in de NRD, dus vraagt de indiener om ook alle vrijstellingen van vergunningplicht aan de MER-beoordeling te onderwerpen en daarbij tevens te toetsen aan cumulatieve effecten. Alle activiteiten die noodzakelijk zijn voor het behalen van de N2000-doelstellingen, zoals natuurbeheer, inrichting, zonering, en handhaving van het N2000 gebied, zouden wel vrijgesteld moeten worden van passende beoordeling en toetsing om procedurele vertraging en obstructie van herstel en verbetering van natuur te voorkomen

Antwoord
In het beheerplan worden alleen activiteiten vrijgesteld van vergunningplicht indien uit de voortoets of passende beoordeling blijkt dat de kans op significante negatieve effecten is uit te sluiten. Voor alle overige Natura 2000-activiteiten geldt dat zij

vergunning plichtig zijn. Voor activiteiten die geen Natura 2000-activiteit zijn (bijvoorbeeld recreatie) geldt dat door het treffen van passende maatregelen de kans op een significant negatief effect (in cumulatie) moet worden uitgesloten.

Naast het beheerplan worden diverse uitvoeringsplannen opgesteld waaronder het uitvoeringsplan waarin onder andere taken en rollen voor de uitvoering van maatregelen zullen worden opgenomen. Wij zullen uw aanbeveling betrekken bij het opstellen van dit uitvoeringsplan.

In het plan-MER zal ook het basisalternatief worden beoordeeld. Dit alternatief is gericht op maatregelen die de opgetreden verslechtering weer kunnen herstellen en zal inzicht geven in de mogelijkheden om dit uit te voeren. In hoeverre dit pakket ook het voorkeursalternatief zal worden is een bestuurlijke keuze. In het plan-MER wordt zoveel mogelijk gebruik gemaakt van kwantitatieve beoordelingen. Daar waar dit niet mogelijk is, bijvoorbeeld omdat de vertaling van een maatregel naar exacte aantallen broedparen onmogelijk is, zal gebruik gemaakt worden van kwalitatieve beoordelingen. Hierbij wordt het voorzorgbeginsel toegepast.

Id. 106511378 / Nr. 95
Pagina 15, paragraaf 3.5.: Bij de beschrijving van de knelpunten wordt veelal verstoring door recreatie als knelpunt voor verschillende doelsoorten benoemd. Alleen in paragraaf 3.5.4 wordt specifiek aangegeven dat dit een toename van verstoringen betreft door de voortdurende uitbreiding van recreatieve verblijfsaccommodaties. Deze aanvulling is zeer relevant om ook voor de andere doelsoorten aan te geven.

Antwoord
De NRD is aangepast

Id. 106511378 / Nr. 95
Pagina 17, paragraaf 3.6.: Een betere zonering van activiteiten wordt als mogelijke oplossingsrichting genoemd. Wij zien dit zeker als een belangrijke oplossingsrichting. Echter, wij zijn van mening dat in het geheel de recreatiedruk op het Veerse Meer te hoog is om de natuurdoelstellingen te kunnen halen. Het verplaatsten van activiteiten alleen is dan niet voldoende, er zou ook gekeken moeten worden naar de mogelijkheid om activiteiten af te laten nemen.

Antwoord
Wij nemen uw zorgen mee in het plan-MER-proces

Id. 106511378 / Nr. 95
Pagina 20, paragraaf 4.1.: Naast de genoemde relevante wet- en regelgeving en beleidskaders is ook de internationale Ramsar conventie relevant. We zouden dit verdrag daarom graag toegevoegd zien aan de opsomming.

Antwoord
Wij hebben dit verdrag toegevoegd

Id. 106511378 / Nr. 95
Pagina 21, paragraaf 4.3.1.: In de tekst staat het volgende: “Het kan zijn dat sommige maatregelen pas over een langere termijn uitgevoerd kunnen worden of tot effecten zullen leiden.” De slechte staat van instandhouding van veel soorten in het Veerse Meer en de herstelopgave verplicht tot een snelle uitvoering van maatregelen die op korte termijn een positief effect zullen hebben. Waarom wordt

hier nu al een voorbehoud gemaakt dat niet alles binnen de planperiode kan worden uitgevoerd en/of effect zal hebben?

Antwoord
Het voorbehoud is met name opgenomen voor ingrijpende (systeem)maatregelen waarbij ook een nog nader onderzoek noodzakelijk is naar de precieze uitvoering en effectiviteit van de maatregel (aard, omvang en locatie). Daarnaast moet er mogelijk nog een project-MER gemaakt worden of zijn er andere besluiten noodzakelijk waarbij andere partijen betrokken moeten worden. Daarmee wordt het planning technisch onmogelijk om de maatregel uit te voeren in de komende beheerplanperiode. Alle voorbereidende werkzaamheden kunnen wel onderdeel zijn van het maatregelpakket voor de komende beheerplanperiode

Id. 106511378 / Nr. 95
Pagina 22, paragraaf 4.3.2.: Wat is de bedoeling van het benoemen van deze specifieke activiteiten? We verzoeken om een verduidelijking van de betekenis van de lijst met activiteiten. We gaan ervan uit dat niet al deze activiteiten bij voorbaat vrijgesteld zullen worden van vergunningplicht. Om de natuurdoelstellingen te kunnen behalen zullen er besluiten genomen moeten worden over het toestaan van activiteiten.

Antwoord
Deze paragraaf is bedoeld om een overzicht te geven van alle activiteiten die nu plaatsvinden in het gebied. Voor een deel van deze activiteiten geldt dat zij reeds in het bezit zijn van een vergunning voor gebiedsbescherming (Omgevingswet of ouder). Voor met name recreatieve activiteiten geldt dat die, mits niet georganiseerd, geen Natura 2000-activiteit zijn onder de Omgevingswet en daarmee dus ook niet vergunning plichtig. Effecten van deze activiteiten kunnen dus enkel gereguleerd worden. Tot slot gelden er in het gebied nog een aantal vrijstellingen die via de vrijstellingstoetsen opnieuw beoordeeld gaan worden.

Id. 106511378 / Nr. 95
Pagina 22, paragraaf 4.3.3.: De lijst met autonome ontwikkelingen is niet compleet. Hoe zit het bijvoorbeeld met de diverse recreatieve ontwikkelingen die al op de planning staan

Antwoord
We nemen contact op met de inspreker om aan te geven op welke recreatieve ontwikkelingen hier geduid wordt. Daar waar formele besluitvorming aan de orde is of er een gerapporteerde trend waarneembaar is die we concreet kunnen benoemen, dan kunnen we ze opnemen in de autonome ontwikkeling. Voor formele besluitvormingstrajecten checken we ook nog expliciet bij de relevante overheden. Dit alles verwerken we in het plan-MER.

Id. 106511378 / Nr. 95
Aanvullende opmerkingen
In de NRD van de Westerschelde staan een aantal oplossingsrichtingen genoemd die één op één overgenomen kunnen worden als mogelijke oplossingsrichtingen voor het Veerse Meer. We verzoeken dan ook om deze toe te voegen aan de NRD van het Veerse Meer:
• Handhaving en voorlichting: momenteel heerst er veel verwarring over wat wel en niet is toegestaan en is handhaving lastig. Mogelijke oplossingsrichtingen hiervoor zijn onder meer: het toegangsbeperkingsbesluit beter uitlegbaar en handhaafbaar maken en het maken van afspraken met lokale bevoegde gezagen. Daarnaast moet

de handhavingscapaciteit voor alle deltawateren, waaronder het Veerse Meer, vergroot worden

Antwoord
Naast het beheerplan zullen er diverse uitvoeringsplannen opgesteld worden waaronder een Toezicht- en handhavingsplan en een Communicatieplan. Uw suggestie zullen wij daarin meenemen

5.19 Id. 106550770 / Nr. 99

Namens de indiener, belangenbehartiger van agrarische ondernemers in Zeeland, brengen wij hierbij onze zienswijze uit op de Notitie Reikwijdte en Detailniveau (NRD) in het kader van het opstellen van het milieueffectrapport (MER) voor het nieuwe Natura 2000-beheerplan voor de gebieden Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen. Wij onderschrijven het belang van natuurbehoud en -herstel in deze unieke deltaecosystemen. Tegelijkertijd benadrukken wij dat de belangen van de landbouwsector volwaardig en evenwichtig dienen te worden meegenomen in het milieueffectonderzoek en de besluitvorming.

Inhoudelijke opmerkingen bij de NRD:
Afbakening van het studiegebied en invloedssfeer
Wij verzoeken om een duidelijke en transparante afbakening van het studiegebied en de invloedssfeer van de te onderzoeken maatregelen. Het is van belang dat agrarische gronden buiten het Natura 2000-gebied niet onbedoeld onder restrictieve regimes komen te vallen. De NRD dient expliciet te benoemen dat maatregelen uitsluitend worden overwogen binnen het ecologisch relevante gebied.

Antwoord
Het plan-MER is een middel om in beeld te brengen welke mogelijke maatregelen getroffen kunnen worden om de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 te behalen en wat de effecten zijn als deze maatregelen of maatregelpakketten worden ingezet. Het Natura 2000-beheerplan is niet bedoeld om de landbouwbelangen te behartigen, maar om de voor dit gebied geldende instandhoudingsdoelstellingen (op termijn) te behalen en verslechtering te voorkomen. De mogelijke maatregelen worden in het MER-proces getoetst op de sociaaleconomische effecten, waaronder landbouw. Of maatregelen onderdeel worden van het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze.

Het ecologisch relevante gebied wordt binnen elk onderzoeksthema bepaald en in het plan-MER vastgelegd. Het ecologisch relevante gebied om de instandhoudings-doelstellingen te bereiken kan groter zijn dan de huidige begrenzing, indien er mogelijke maatregelen zijn opgenomen in een alternatief die nodig zijn buiten het gebied om knelpunten in het gebied op te lossen. Daarnaast kan het zijn dat mogelijke maatregelen effecten hebben op delen buiten de begrenzing van het Natura 2000-gebied. Indien dit het geval is, nemen wij dat op in de effectbeschrijving in het plan-MER.

Id. 106550770 / Nr. 100
Uitbreiding Natura 2000-gebied en ontpoldering
In de NRD wordt bij enkele gebieden, waaronder de Westerschelde, de mogelijkheid genoemd om extra natuur te realiseren, bijvoorbeeld via ontpoldering. De indiener beschouwt dit als een onbegaanbaar pad gezien de behoefte aan ruimte en ontbreken van maatschappelijk draagvlak. Wij verzoeken daarom om in het milieueffectrapport en het beheerplan vast te houden aan verbetering binnen de

bestaande begrenzing van het Natura 2000-gebied en geen uitbreiding of ontpoldering als maatregel op te nemen.

Antwoord
Voor het habitattype “estuarium” geldt een uitbreidingsopgave. Dat betekent dat er ook buiten de huidige begrenzing ruimte gezocht zal moeten worden om voldoende invulling aan deze opgave te kunnen geven. Wij kunnen dan ook niet tegemoetkomen aan uw wens geen uitbreiding of ontpoldering als mogelijk maatregel op te nemen in het milieueffectrapport. Of deze maatregel onderdeel uit zal maken van het voorkeursalternatief, en dus van het volgende beheerplan, is een bestuurlijke keuze.

Id. 106550770 / Nr. 101
Onderzoek naar autonome ontwikkelingen
In de NRD wordt terecht aandacht besteed aan de referentiesituatie en autonome ontwikkelingen. Wij verzoeken om in het MER expliciet te onderzoeken in hoeverre autonome ontwikkelingen in de landbouwsector reeds bijdragen aan natuurdoelen, bijvoorbeeld via verduurzaming, bufferstroken en waterbeheer. Dit voorkomt dat maatregelen worden voorgesteld die reeds via andere trajecten worden gerealiseerd.

Antwoord
De autonome ontwikkelingen die wij meenemen als onderdeel van de referentiesituatie zijn opgenomen in de NRD. Het lastige is dat bijvoorbeeld verduurzaming in de agrarische sector niet concreet genoeg is om mee te nemen. En als het wel concreet genoeg is, is het vaak al in uitvoering en onderdeel van de huidige situatie. Dat geldt ook voor de andere voorbeelden die u noemt. Wij kunnen alleen verduurzamingopties meenemen als deze daadwerkelijk een positief effect hebben op de instandhoudingsdoelen.

Id. 106550770 / Nr. 102
Evenwichtige effectbeoordeling
De NRD stelt dat het MER de effecten van maatregelen op natuur en milieu onderzoekt. Wij verzoeken om een integrale benadering waarbij ook de sociaaleconomische effecten op de landbouwsector worden meegenomen. Dit betreft onder meer:
• Verlies van productieruimte
• Beperkingen in bedrijfsvoering
• Kosten van aanpassingen
• Effecten op continuïteit en investeringszekerheid

Antwoord
Landbouw is als gebruiksfunctie onderdeel van het beoordelingskader. Als er effecten zijn die van belang zijn, komen deze in het plan-MER aan de orde. Daarbij nemen we uw voorstel voor sociaaleconomische factoren mee in het proces.

Id. 106550770 / Nr. 103
Geen generieke beperkingszones
De indiener verzet zich tegen het instellen van generieke zones met beperkingen voor landbouwactiviteiten. Maatregelen dienen doelgericht, proportioneel en gebiedspecifiek te zijn, en gebaseerd op aantoonbare knelpunten.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Zoneringsmaatregelen zullen als maatregel worden overwogen. In het plan-MER wordt opgenomen in hoeverre een maatregel leidt tot doelbereik. Daarbij is van belang om te beseffen dat het voorkeursalternatief een bestuurlijke keuze is. Beslispunten worden wel opgenomen in het plan-MER.

Id. 106550770 / Nr. 104
Vrijstellingen
In NRD staat helder opgeschreven dat doel van de beheerplannen is om bepaalde activiteiten vrij te stellen van een passende beoordeling. Dat zou zeker moeten gelden voor agrarische activiteiten. Het is voor agrarische bedrijven niet haalbaar om zelf een passende beoordeling op te laten stellen. Om zeer hoge administratieve lasten en oneindige vergunningprocedures te voorkomen, moet de MER zo uitgevoerd worden dat alle bestaande agrarische activiteiten en zoveel mogelijk nieuwe agrarische activiteiten vrijgesteld kunnen worden in het beheerplan.

Antwoord
Het primaire doel van een Natura 2000-beheerplan is het vastleggen van het maatregelpakket gericht op het behalen van alle instandhoudingsdoelstellingen. Daarnaast kunnen in het beheerplan vrijstellingen opgenomen worden voor concrete activiteiten indien uit een passende beoordeling blijkt dat, bij de gewenste aard en omvang, de kans op een significant negatief effect op het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen is uit te sluiten. Een vrijstelling geldt daarnaast alleen voor het betreffende Natura 2000-gebied en geldt niet voor stikstofdepositie. Indien er in de verschillende gebieden knelpunten gesignaleerd zijn gerelateerd aan landbouwactiviteiten die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieueffecten. Voor nieuwe activiteiten geldt ook in de huidige situatie een vergunningplicht. Dit zal met de komst van het nieuwe beheerplan niet veranderen.

Id. 106550770 / Nr. 105
Participatie en gebiedsgericht maatwerk
Wij verzoeken om in het vervolgproces ruimte te bieden voor gebiedsgerichte participatie, waarbij agrarische ondernemers actief kunnen meedenken over maatregelpakketten. Dit bevordert draagvlak en voorkomt generieke benaderingen die lokaal niet effectief of disproportioneel zijn.

De indiener is bereid om actief bij te dragen aan het verdere proces en stelt voor om in een vroeg stadium overleg te voeren over de uitwerking van maatregelen en hun impact op de landbouw. Wij verzoeken u deze zienswijze te betrekken bij de verdere uitwerking van het milieueffectrapport en het beheerplan.

Antwoord
Als voortouwnemer werkt Rijkswaterstaat er hard aan om alle belanghebbenden te informeren en te betrekken. Dat doen we op verschillende momenten en manieren (onder meer met nieuwsbrieven, spreekuren, rondetafelgesprekken en klantgesprekken). Na de eerste contacten gaan we verder door in meer detail te gaan kijken naar mogelijke maatregelen in aanloop naar een ontwerpbeheerplan. Hiervoor zullen we opnieuw via bovengenoemde manieren de belanghebbenden betrekken en informeren over het proces.

5.20 Id. 106549815 / Nr. 107

"Aanbevelingen voor het plan-MER
Wij verzoeken u om in het plan-MER expliciet aandacht te besteden aan de volgende punten:
a. Behaal álle instandhoudingsdoelen: Onderzoek in het MER welke maatregelen nodig zijn om álle instandhoudingsdoelstellingen alsnog te behalen. Laat afwaardering of afstel van doelen niet als uitgangspunt gelden, maar richt het onderzoek op herstel en realisatie.
b. Versnel natuurherstel: De voorgestelde fasering (30% in 2030, 60% in 2040, 90% in 2050) zoals benoemd in de Natuurherstelverordening (NHV) klinkt ambitieus, maar beschouwen wij als een uiterste opgave. Doelaantallen dienen niet als streefgetal te worden gezien, maar zijn een absoluut minimum. Onderzoek daarom ook alternatieven waarin het herstel in deze beheerplanperiode al zoveel mogelijk is gerealiseerd. De urgentie van biodiversiteitsverlies en klimaatverandering vraagt om versnelling.
c. Beperk drukfactoren: Bestudeer in het MER maatregelen die recreatiedruk, verstoring, stikstofbelasting en andere drukfactoren actief verminderen. Zorg voor robuuste zonering, rustgebieden en handhaafbare gebruikskaders.
d. Verbeter waterkwaliteit: Onderzoek in het MER hoe waterkwaliteit structureel kan worden verbeterd, inclusief voedselwebherstel, aanpak van verontreinigingsbronnen en optimalisatie van peilbeheer. Waterkwaliteit is een cruciale randvoorwaarde voor natuurherstel.
e. Richt overgangszones land-water beter in: Besteed in het MER aandacht aan het verbeteren van overgangszones tussen land en water en vormen van gebruik, ook als deze buiten de Natura 2000-begrenzingen vallen. Deze zones kunnen bijdragen aan zuivering, rust, biodiversiteit en robuustheid van het systeem.
f. Organiseer monitoring en bijsturing: Zorg voor een adaptieve aanpak met structurele monitoring en bijstuurmogelijkheden. Onderzoek in het MER hoe voortgang en effectiviteit van maatregelen gevolgd kunnen worden en hoe bijsturing wordt georganiseerd.
g. Benut onderhoud en waterveiligheid als kans: Onderzoek in het MER hoe regulier onderhoud en dijkversterkingen kunnen bijdragen aan natuurherstel, mits Nature Based Solutions worden toegepast. Denk aan biodivers materiaalgebruik, innovatieve waterveiligheidsconcepten en meekoppelkansen met PAGW en HWBP.
h. Uitvoeringsplan: Verken in het MER op welke wijze de uitvoering van de beheerplannen geborgd kan worden. Denk hierbij aan het opnemen van een concreet uitvoeringsplan met tijdspad, verantwoordelijkheden en financiering. Overweeg daarbij ook een onafhankelijke toetsing of monitoring door derden, zoals de Ecologische Autoriteit of een wetenschappelijke begeleidingscommissie, om transparantie en effectiviteit te waarborgen.

Tot slot
De indiener roept op tot een koerswijziging: van beheer naar herstel, van vertraging naar versnelling. Wij vragen u om in het plan-MER ook alternatieven te onderzoeken die deze ambitie waarmaken. Wij denken graag mee in het vervolgproces en hopen dat deze zienswijze bijdraagt aan een robuust, gedragen en toekomstbestendig beheerplan voor de Zuidwestelijke Delta."

Antwoord
Dank voor uw zienswijze op de NRD's Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen. Wij nemen uw aanbevelingen mee in het proces.

Het plan-MER is een middel om in beeld te brengen wat nodig is om alle instandhoudingsdoelstellingen voor het betreffende Natura 2000-gebied te behalen en wat de effecten zijn als deze maatregelen of maatregelpakketten worden ingezet. Voor de maatregelpakketten is het doel om vanuit patroon-, proces- en systeemmaatregelen de verschillende maatregelpakketten samen te stellen. Daarbij zoeken we juist ook naar pakketten waarbij alle instandhoudingsdoelen kunnen worden behaald. De door u genoemde punten nemen wij hierin mee.

Het plan-MER gaat niet over het versnellen van natuurherstel, maar kijkt naar welke maatregelen getroffen zouden kunnen worden om volledig doelbereik te behalen. Het bestuurlijk vastgestelde voorkeursalternatief is bepalend voor het maatregelenpakket dat in de komende beheerplanperiode uitgevoerd gaat worden. De exacte doorwerking van de Natuurherstelverordening volgt uit het door LVVN op te stellen Natuurplan en de doorvertaling die het bevoegd gezag vervolgens maakt naar de gebieden. De genoemde percentages uit de natuurherstelverordening zijn richtinggevend voor alle beheerplanperiodes tot 2050.

Naast het Natura 2000-beheerplan zal er ook een aantal uitvoeringsplannen worden opgesteld. Uw suggesties zullen wij daarin meenemen. In het plan-MER nemen we op welke leemten in kennis er zijn voor monitoring.

Het plan-MER wordt aangeboden aan de Commissie voor de mer. De Ecologische Autoriteit heeft geen formele rol in dit mer-proces. Wel is duidelijk dat de Ecologische Autoriteit bij enkele processen, waarvoor Rijkswaterstaat touwtrekker is, wordt betrokken. Wij danken u voor uw aanbod om actief mee te blijven denken in het vervolgproces.

5.21 Id. 106548728 / Nr. 108

Naar aanleiding van de ter inzage gelegde Notities Reikwijdte en Detailniveau (NRD’s) voor de Westerschelde & Saeftinghe, de Oosterschelde, de Grevelingen en het Veerse Meer, dienen wij hierbij één gezamenlijke zienswijze in.

Wij zien de NRD’s als een goede aanzet om te komen tot een milieueffectrapportage (MER) en beheerplannen voor de Deltawateren. We weten dat de NRD gaat om het afbakenen van de scope en hoewel we ook zelf aan tafel zitten, willen we aan de voorkant nog het een en ander meegeven. De zorg die bij ons leeft gaat over de inhoud en de gevolgen van de op te stellen MER’s en beheerplannen, en over de haalbaarheid van de afgesproken natuurdoelen. Daarbij vinden wij het van groot belang dat blijvend gezocht wordt naar een evenwicht tussen het behoud en herstel van de natuur in de Deltawateren en het maatschappelijk gebruik van deze wateren. Voor de onderstaande punten vragen we extra aandacht.

Begrenzing van Natura 2000-gebieden

In de NRD’s wordt op enkele plaatsen de suggestie gewekt dat uitbreiding van de Natura 2000-gebieden overwogen wordt, bijvoorbeeld door het opnemen van binnendijkse natuur of door het aanwijzen van overgangszones. Wij benadrukken dat de begrenzingen van de Natura 2000-gebieden formeel zijn vastgesteld en niet ter discussie staan. We zien in de NRD’s wel opgenomen de denkrichtingen om binnendijkse gebieden binnen N2000 te brengen, maar niet mogelijke varianten als het verzoeten van bepaalde deltawateren. Als de reikwijdte geschetst wordt, doe dat dan volledig.

Wij gaan ervan uit dat dit uitgangspunt wordt gerespecteerd en dat de NRD's waar nodig worden aangepast om iedere andere indruk te voorkomen.

Antwoord
Dank voor uw aanvullende zienswijze op de opgestelde NRD's. De begrenzingen van de Natura 2000-gebieden is inderdaad formeel vastgesteld. Daarnaast is ook wettelijk vastgesteld wat de instandhoudingsdoelstellingen voor deze Natura 2000-gebieden zijn. Alleen door in beeld te brengen welke maatregelen mogelijk zijn om 100% doelbereik te realiseren kunt u als medebevoegd gezag meebeslissen welke maatregelen u de komende beheerplanperiode gaat treffen. Daarbij kan het voorkomen dat eventuele maatregelen binnen de Natura 2000-gebieden niet haalbaar zijn waardoor er (op termijn) toch gekozen zal moeten worden voor maatregelen buiten de begrenzing. Daarnaast kan het ook voorkomen dat er maatregelen buiten de begrenzing getroffen moeten worden om de omstandigheden in het gebied op orde te krijgen. Het verzoeten van de Deltawateren past niet in de huidige reikwijdte van het plan-MER. We nemen uw advies om de volledige reikwijdte te schetsen graag mee in het mer-proces.

Id. 106548728 / Nr. 110
Bestaand en toekomstig gebruik
Een volledig overzicht van het huidige gebruik van de Deltawateren is onmisbaar voor een goede afweging tussen sociaal-maatschappelijke belangen en natuurwaarden. Ondernemers en gebruikers moeten ervan uit kunnen gaan dat bestaand gebruik het uitgangspunt is. Daarnaast moet ook rekening worden gehouden met verwachte toekomstige vormen van gebruik, die mogelijk effecten hebben op het behalen van de natuurdoelen. Wij gaan ervan uit dat deze zienswijze aanleiding geeft tot het aanpassen van de nota's Reikwijdte en Detailniveau.

Antwoord
Indien er in de verschillende gebieden knelpunten gesignaleerd zijn die te maken hebben met, al dan niet toegenomen of gewijzigd, bestaand gebruik die het bereiken van de instandhoudingsdoelstellingen in de weg staan dan worden mogelijke maatregelen om deze knelpunten op te lossen opgenomen in de maatregelpakketten die in het plan-MER beoordeeld zullen worden op hun milieu-effecten. Bij de formulering van de maatregelen wordt zoveel als mogelijk is rekening gehouden met toekomstige vormen van recreatief (niet-vergunning plichtig) gebruik. De keuze voor het voorkeursalternatief, het maatregelpakket voor de komende beheerplanperiode, is een bestuurlijke keuze. Voor nieuwe vormen van gebruik die als Natura 2000-activiteit beschouwd moeten worden blijft de vergunningplicht gelden.
Specifiek ten aanzien van staalslakken is het gebruik van staalslakken (voorlopig) niet meer toegestaan. Naar de effecten van het gebruik van staalslakken bij de versterking van dijken op het ecosysteem wordt nader onderzoek gedaan.

5.22 Id. 106547949 / Nr. 111

Hierbij mijn zienswijze met betrekking tot uw kennisgeving 'Notitie Reikwijdte en Detailniveau voor de Natura 2000-gebieden Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen':
"In het kader van consistent beheer en herstel van rust en ruimte in alle onderhavige Natura 2000-gebieden (Westerschelde, Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen) zouden alle vrijstellingen voor beheer van flora en fauna uit de betreffende beheerplannen moeten worden geschrapt. Beheer in het belang van de ontwikkeling van één of enkele habitatrichtlijnsoort(en) of vogelrichtlijnsoort(en)

gaat veelal gepaard met verstoring van de ontwikkeling van andere habitatrichtlijnsoorten en/of vogelrichtlijnsoorten.

Wanneer in de ontwerpen voor de NRD's van de vier Natura 2000-gebieden duidelijk wordt gesteld dat de vrijstellingen uit de plannen moeten worden verwijderd, is dit in overeenstemming met de koers van Provinciale Staten. In de Actualisatie Omgevingsverordening Zeeland 2025 (zaaknummer 721778) is namelijk inmiddels voorgesteld om de vrijstellingen ten behoeve van het ganzenbeheer weg te halen.

In de huidige Omgevingsverordening Zeeland zijn nog diverse vrijstellingen opgenomen voor wat betreft het beheer van ganzenpopulaties. Bij recente rechtszaken in Nederland zijn vrijstellingen echter juridisch kwetsbaar gebleken. Dit komt omdat ze moeilijk te onderbouwen zijn, de effectiviteit ervan niet kan worden aangetoond en omdat een controlemechanisme ontbreekt. Provinciale Staten heeft daarom voorgesteld om de vrijstellingen uit de Omgevingsverordening te halen en volledig te gaan werken met vergunningen (zie Actualisatie Omgevingsverordening Zeeland 2025, zaaknummer 721778). Het voordeel van vergunningen is dat deze op maat te verstrekken zijn, ingetrokken of veranderd kunnen worden. Om gebruik te maken van een vergunning heeft een organisatie of persoon een machtiging nodig, waardoor de monitoring en gegevensverzameling gestructureerd kan plaatsvinden.

Dat voorzichtig moet worden omgegaan met de wijze waarop ruimte wordt gegeven aan iedere vorm van beheer in Natura 2000-gebieden bewijst de gang van zaken rondom de vergunningverlening van ganzenruivangsten. Afgelopen zomer bleek namelijk dat zonder een aanvullende vergunning voor versoepeling van de voorwaarden met betrekking tot het betreden van verstoringsruimte voor broedende vogels, het niet mogelijk was om de ganzenruivangsten uit te kunnen voeren. Zie zaaknummer 712340. Een ganzenruivangst veroorzaakt aantoonbaar grootschalige onrust in natuurgebieden. Uw eigen onderzoek van Econsultancy (Bron 1) beschrijft dat vangacties plaatsvinden met zwaar materieel, auto's, aanhangers, hekken, fuiken, kano's en motorboten. Dit leidt tot langdurige en intensieve verstoring. Broedende vogels zoals sterns en kiekendieven verlaten bij herhaaldelijke verstoring hun nest, wat direct leidt tot broedverlies en populatiedaling.

Zonder het controlemechanisme dat door middel van het vergunningenstelsel in werking wordt gezet, is consistent beheer in principe niet mogelijk en is herstel van rust en ruimte in de natuurgebieden kansloos. "

Antwoord
Op dit moment wordt nog onderzocht voor welke activiteiten vrijstellingen voor gebiedsbescherming kunnen worden opgenomen in de beheerplannen. Hierbij wordt beoordeeld wat de effecten op Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen zijn. Als bij de toetsing uiteindelijk blijkt dat er geen zekerheid is dat de activiteit de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied niet aantast, dan zal de activiteit niet worden vrijgesteld. Bij de toetsing wordt geldende jurisprudentie betrokken. In principe gelden voor een vrijstelling dezelfde voorwaarden als voor een vergunning. In tegenstelling tot een vergunning voor onbepaalde tijd heeft een vrijstelling een werkingsduur van maximaal zes jaar.

5.23 Id. 106539138 / Nr. 162

Pagina 9: De Zandkreekdam verdient ook een vermelding in de ontstaans-geschiedenis van het Veerse Meer. Deze sneed de verbinding met de (zoute) Oosterschelde af en droeg zo ook bij aan de verzoeting van het Veerse Meer.

Daarnaast geeft het duiding aan de doorlaat Katse Heule (kleine verbinding naar de Oosterschelde) en verklaart waarom het na aanleg van deze doorlaat sinds 2004 weer zouter is geworden.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In paragraaf 3.1 is aan de 2e zin de Zandkreekdam toegevoegd: “Na de aanleg van de Zandkreekdam in 1960 en later de Veerse Dam in 1961 verdwenen eb en vloed uit het gebied.” Daarnaast is iets verderop in deze tekst in plaats van de zin over het zuurstofgehalte de volgende zin toegevoegd: “Met de doorlaat is gepoogd meer dynamiek in het Veerse Meer te krijgen om de ontstane problematiek rondom zuurstofloosheid in de diepere delen tegen te gaan.”

Id. 106539138 / Nr. 163
Pagina 9: Het is wenselijk om hier een bronvermelding te gebruiken die de functie recreatiegebied aan het Veerse Meer toeschrijft. Wij verzoeken dan ook om deze bronvermelding toe te voegen.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In plaats van de zin waar u op doelt, is de volgende zin opgenomen in paragraaf 3.1: “Het gebied is zo ingericht dat verschillende functies goed samengaan. Zo kunnen onder andere zeilers, surfers, fietsers en wandelaars er in de zomer hun hart ophalen.” Deze tekst sluit aan bij wat Rijkswaterstaat uitdraagt op haar website.

Id. 106539138 / Nr. 164
Pagina 9: 'Hierdoor is het zuurstofgehalte in de diepere delen verhoogd. Het is aan te raden om eerst uit te leggen dat door het afsluiten van het Veerse Meer en het verdwijnen van de getijdendynamiek een zuurstofprobleem is ontstaan, wat onder meer geleid heeft tot zuurstofloze condities in de diepere delen van het Veerse Meer. Vooralsnog is er anno 2025 in de diepe delen nog (weer) steeds sprake van een sterk zuurstoftekort.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. In paragraaf 3.1 is de volgende tekst toegevoegd: “Door het afsluiten van het Veerse Meer en het verdwijnen van de getijdendynamiek is een zuurstofprobleem ontstaan in het meer. Dit heeft onder andere geleid tot zuurstofloze condities in de diepere delen van het Veerse Meer. Vooralsnog is er anno 2025 in de diepe delen nog steeds of weer sprake van een sterk zuurstoftekort. Het gebied is zo ingericht dat verschillende functies goed samengaan. Zo kunnen onder andere zeilers, surfers, fietsers en wandelaars er in de zomer hun hart ophalen.” Daarnaast is de eerdere tekst over zuurstofloze condities en de zin over het zuurstofgehalte verwijderd.

Id. 106539138 / Nr. 165
Pagina 9: 'In samenhang met het Natura 2000-gebied Oosterschelde, Voordelta en Westerschelde.' Ook de andere nabijgelegen Natura 2000-gebieden, zoals de Manteling van Walcheren draagt bij hieraan. Wij verzoeken om of volledig te zijn of aan te geven dat alle Natura 2000-gebieden samen een netwerk vormen en zo bijdragen aan de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van beschermde soorten.

Antwoord
De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. De zin is nu als volgt opgenomen in paragraaf 3.1: “In samenhang met alle Natura 2000-gebieden (onder andere Oosterschelde, Voordelta en Westerschelde), voorziet het Veerse Meer…”

Id. 106539138 / Nr. 166
Op pagina 15, paragraaf 3.5.2, derde bullet: "Het is onbekend of de samenstelling van de visgemeenschap voldoet aan de eisen van de viseters." De indiener vraagt of hiermee bedoeld wordt dat de juiste soorten vis niet aanwezig zijn of dat er niet voldoende vis (biomassa) aanwezig is.

Antwoord
Pag 15 3.5.2: Hiermee wordt bedoeld dat het onbekend is of de juiste soorten en aantallen per levensklasse aanwezig zijn.

Id. 106539138 / Nr. 167
Op pagina 16, paragraaf 3.5.3, laatste bullet: Vragen waardoor de meerkoeten verstoord worden en of het alleen meerkoeten zijn die verstoord worden.

Antwoord
Pag. 16 3.5.3: Verstoring treedt op door winterrecreatie. In de winter treedt dit met name op voor de grote groepen meerkoeten. In de zomer treedt verstoring op bij andere soorten. De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze. Aan de 7e bullet van paragraaf 3.5.3 is de volgende tekst toegevoegd: “Verstoring treedt op door winterrecreatie. In de winter treedt dit met name op voor de grote groepen meerkoeten. In de zomer treedt verstoring op bij andere soorten.”
Pag. 15 3.5.2: Hiermee wordt bedoeld dat het onbekend is of de juiste soorten en aantallen per levensklasse aanwezig zijn.

Id. 106539138 / Nr. 168
De oplossingsrichtingen die onder het kopje 'systeem' worden vermeld, worden ook in het KRW-proces meegenomen als maatregel. Voor deze KRW-maatregelen moet waarschijnlijk ook een MER doorlopen worden. De indiener vraagt hoe dit zich verhoudt tot de MER in het kader van dit Natura 2000-beheerplan.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Bij het samenstellen van mogelijke maatregelen zijn ook maatregelen betrokken die in andere processen zoals KRW en PAGW genoemd en verder onderzocht en/of uitgewerkt worden. Mochten deze maatregelen in de plan-MER voor het Natura 2000-beheerplan wenselijk of noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen dan zal de verdere uitwerking van de maatregel plaatsvinden in het proces waarbij de maatregel als eerste genoemd is. Voor de KRW-maatregelen zal dit dus het KRW-spoor zijn. In dat kader zal dan ook het MER-proces doorlopen worden. Dit zal worden vastgelegd in het Uitvoeringsplan.

Id. 106539138 / Nr. 169
Pagina 17, oplossingsrichtingen systeem, onderdeel water: Verzoek om specifiek te noemen dat dynamiek teruggebracht moet worden in het systeem om ecologisch herstel te bewerkstelligen.

Antwoord
Dynamiek ontstaat door aanpassingen van waterbeheer en vergroten getijdewerking. De NRD is aangepast naar aanleiding van deze zienswijze.

Id. 106539138 / Nr. 170
Op pagina 18: De basisambitie is om "in 2030 ten minste 30% van de doelstellingen, die niet in goede toestand verkeren en waarvoor een goede toestand is gedefinieerd, verbeterd is naar een goede toestand." Op pagina 21 staat dat het zichtjaar van de plan-MER 2034 is. Vraag hoe getoetst kan worden of het realistisch is dat in 2030 de basisambitie gehaald wordt.

Antwoord
In aanloop naar 2034 kan middels een nieuwe plan-MER-procedure getoetst worden of de basisambitie van 30% in 2030 gehaald is, aangezien dat het moment is om een nieuw beheerplan op te stellen en dus ook een nieuwe mer-procedure te doorlopen.

Id. 106539138 / Nr. 171
Op pagina 22 en 23: autonome ontwikkelingen en trends: de zichtbare trend van toename van recreatie en het gebruik van havens ontbreken hier. Eveneens ontbreekt de uitbreidingsdoelstelling van defensie. Verzoek om deze toe te voegen.

Antwoord
Een trend is geen onderdeel van de huidige situatie. Havens en recreatie en toerisme zijn wel onderdeel van deze lijst. Een uitbreidingsdoelstelling van defensie dient gezien te worden als een nieuw project, waarvoor een vergunning moet worden aangevraagd en waarvoor de effecten op andere aspecten in beeld gebracht moeten worden.

Id. 106539138 / Nr. 172
Pagina 26, tabel 6: Aangezien er veel reactie in en rondom het water plaatsvindt, is het ook van belang om bij het thema 'gezondheid' ook de waterkwaliteit mee te nemen. Wij verzoeken om dit toe te voegen aan de te onderzoeken aspecten onder thema 'gezondheid'.

Antwoord
Waterkwaliteit is opgenomen onder het thema natuurlijke systemen. Om te voorkomen dat een aspect meerdere keren wordt beoordeeld is het niet logisch om deze nogmaals op te nemen.

Id. 106539138 / Nr. 173
Op pagina 27, paragraaf 5.3: De beschreven beoordelingsmethodiek brengt het risico met zich dat de effectiviteit van de maatregelen voor het behalen van de N2000-doelstellingen niet meer het belangrijkste is. De weging die hierbij gebruikt wordt, speelt dan ook een cruciale rol. Wij verzoeken dan ook om in de cNRD op te nemen hoe geborgd wordt, dat het meest effectieve alternatief wordt gekozen, waarmee het behalen van de ISHD's het meest waarschijnlijk wordt.

Antwoord
Het Voorkeursalternatief is een bestuurlijke keuze die niet gemaakt kan worden in het mer-proces. Wel nemen we uw aandachtspunt over weging mee in het proces.

Id. 106539138 / Nr. 174
Wij verzoeken een evaluatie van de compenserende en mitigerende maatregelen, zoals het Toegangs Beperkende Besluit uit de 1e beheerplanperiode.

Antwoord
De evaluatie van de huidige beheerplannen is al uitgevoerd. Wel kunnen we de huidige kennis over effectiviteit benutten bij het formuleren van nieuwe maatregelen. Voor het opstellen van de maatregelpakketten vinden diverse werksessies plaats met gebiedspartijen. U krijgt de mogelijkheid om aan te sluiten bij deze sessies om uw inbreng te geven.

Id. 106539138 / Nr. 175
Voorheen werden de verschillende Deltawateren onder een Natura 2000-beheerplan geschaard. Het is fijn dat nu voor elk water een eigen beheerplan wordt opgesteld, want dit biedt de kans om dieper in te gaan op wat nu echt nodig is voor de Natura 2000-doelen in elk water. De wateren vormen samen echter wel nog steeds een ecologisch geheel. Het is dus heel belangrijk om ook de samenhang tussen de verschillende wateren en hun eigen Natura 2000-beheerplannen te borgen. We verzoeken Rijkswaterstaat dan ook duiding op dit punt.

Antwoord
Indiener geeft aan het fijn te vinden dat de verschillende Natura 2000-gebieden nu elk hun eigen Natura-2000 beheerplan krijgen, maar vraagt RWS wel om toe te zien op het bewaken van de samenhang tussen deze verschillende Natura 2000-gebieden. Rijkswaterstaat erkent dat de deltawateren meer zijn dan de som van de individuele gebieden en heeft daarom in de uitwerking van de verschillende gebieden nadrukkelijk aangegeven dat onderlinge relaties tussen de gebieden, die belangrijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen, niet alleen opgenomen moeten worden in de verschillende Natura 2000-beheerplannen, maar ook afgestemd moeten worden tussen de verschillende gebieden. De connectiviteit tussen gebieden is belangrijk en moet benoemd worden. Dit geldt niet alleen voor de habitats en soorten met een instandhoudingsdoelstelling, maar bijvoorbeeld ook bij het treffen van grootschalige systeemmaatregelen. Daarnaast geldt gebieds-overstijgend nog specifieke aandacht voor de soorten waarvoor een regiodoelstelling geldt.

5.24 Id. 106536689 / Nr. 200

1. Inleiding
De indiener vertegenwoordigt ruim 12.000 recreatieve duikers en onderwatersporters in Nederland. Wij zetten ons in voor veilig, plezierig en natuurvriendelijk onderwatersporten. Het behoud en versterken van de onderwaternatuur is een kernpunt in ons Meerjarenbeleidsplan 2025–2028. De indiener onderschrijft het belang van robuuste Natura 2000-doelen en ziet kansen om natuurherstel te koppelen aan verantwoord recreatief gebruik.

2. Waardering voor de NRD's
Wij waarderen de uitgebreide analyse van knelpunten en oplossingsrichtingen in beide NRD's. De aandacht voor zandhonger, voedselweb, zonering en herstelmaatregelen is positief. Tegelijkertijd constateren wij een belangrijk gemis: het ontbreken van structurele monitoring van de onderwaterbiodiversiteit.

3. Belangrijkste aandachtspunten en bezwaren
A. Monitoring van onderwaterbiodiversiteit
- In de NRD's wordt nauwelijks ingegaan op de monitoring van soortenrijkdom onder water. De focus ligt vrijwel uitsluitend op enkele habitatrichtlijnsoorten (zoals zeehonden, bruinvis en fint). Dit geeft geen representatief beeld van het ecosysteem.

- Het voedselweb in de Oosterschelde, Grevelingen en Veerse Meer bestaat uit honderden soorten (weekdieren, kreeftachtigen, vissen, macrofauna). Alleen kijken naar toppredatoren is onvoldoende om trends en oorzaken van achteruitgang te begrijpen.
- In de Grevelingen wordt biodiversiteit wel genoemd als milieuaspect (Tabel 14), maar niet specifiek voor onderwater, terwijl dit cruciaal is voor het functioneren van het hele ecosysteem en voor (vis- en schelpdier etende) vogelpopulaties.
Voorstel:
Voeg een uitgebreide soortenlijst toe en monitor deze structureel, bijvoorbeeld in samenwerking met sportduikers en organisaties zoals de indiener en Stichting ANEMOON (citizen science). Dit vergroot kennis, draagvlak en effectiviteit van maatregelen.
C. Voorbeelden van kennisleemtes
- Het recente uitzetten van sepia's in de Oosterschelde illustreert dat oorzaken van achteruitgang (overbevissing, habitatverlies door staalslakken) onvoldoende bekend zijn door gebrek aan monitoring.
- Zonder structurele gegevens blijft het gissen naar oorzaken en kunnen maatregelen niet goed worden onderbouwd.
4. Onderwatersport als bondgenoot van natuurherstel
De indiener wil actief bijdragen aan de Natura 2000-doelen door:
- Educatie: Integratie van Natura 2000-informatie in duikopleidingen en gedragscodes.
- Monitoring: Betrekken van sportduikers bij waarnemingen (zicht, zeegras, soorten).
- Communicatie: Helder zoneringsbeleid en participatie bij bebording en digitale kaarten.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze op de NRD's Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen. Structurele monitoring van de onderwaterbiodiversiteit kunnen wij in het plan-MER benoemen als aandachtspunt, maar de uitvoering hiervan ligt niet binnen dit proces. We nemen wel in overweging om een uitgebreide soortenlijst voor monitoring toe te voegen. Het monitoren en onderzoeken van het volledige voedselweb (dus inclusief niet-instandhoudingsdoelstellingen) en de gezondheid daarvan is meegenomen in het maatregelenpakket dat wordt getoetst in het plan-MER proces. We maken graag gebruik van uw aanbod om actief bij te dragen aan de Natura 2000-doelen. Educatie, monitoring en communicatie zijn inderdaad mooie initiatieven. Hoe zal verder uitgedacht moeten worden. Wie is op dit moment nog niet duidelijk. We nemen dit mee als aandachtspunt voor de nog op te stellen monitorings- en communicatieplannen.

Id. 106536689 / Nr. 201
B. Waterkwaliteit en gebruik van staalslakken
- Voor de indiener is een goede waterkwaliteit essentieel, zowel voor biodiversiteit als voor de aantrekkelijkheid van duiklocaties.
- Wij pleiten voor het stoppen met het gebruik van staalslakken in vooroeververdediging, ontgrondingskuilen en geulwanden, omdat dit mogelijk negatieve effecten heeft op soorten zoals sepia's, die zich niet meer kunnen ingraven.

Antwoord
Het gebruik van staalslakken is (voorlopig) niet meer toegestaan. Naar de effecten van het gebruik van staalslakken bij de versterking van dijken op het ecosysteem wordt nader onderzoek gedaan.

Id. 106536689 / Nr. 204
7. Slotopmerking
De indiener wil als partner bijdragen aan natuurherstel en vraagt Rijkswaterstaat en het Ministerie van I&W om onderwaterbiodiversiteit een volwaardige plek te geven in monitoring en maatregelen.
Aanvullende punten:
- Voor de indiener (en namens alle duikers in Nederland) is een goede waterkwaliteit en biodiversiteit van groot belang.
- Stop het gebruik van staalslakken in de Ooster- en Westerschelde.
- Monitoring van onderwaterbiodiversiteit is nu onvoldoende; slechts enkele soorten worden gevolgd, wat niet representatief is.
- Het toevoegen van een uitgebreide soortenlijst en monitoring via indiener en Stichting ANEMOON kan waardevolle kennis opleveren.
- Zonder voldoende monitoring blijven oorzaken van achteruitgang onduidelijk en kunnen maatregelen niet effectief worden genomen.
- Voorbeeld: uitzetten van sepia's in de Oosterschelde; oorzaken van achteruitgang zijn onduidelijk (overbevissing, staalslakken?).
- Ook voor Veerse Meer en Westerschelde geldt dat monitoring van onderwaterbiodiversiteit onderbelicht is.
- Houd het Grevelingenmeer zout.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze op de NRD's Oosterschelde, Veerse Meer en Grevelingen.

5.25 Id. 106535373 / Nr. 205

1. Onvoldoende onderbouwing ecologische randvoorwaarden
Het rapport formuleert doelen voor natuurontwikkeling, maar mist concrete, meetbare onderbouwingen van de ecologische randvoorwaarden. Zonder heldere kaders bestaat het risico dat maatregelen eenzijdig natuurbelangen dienen, ten koste van ons bestaande agrarische gebruik en waterbeheer.

Wij constateren bovendien dat in de huidige evaluatie (zie Doeluitwerking Veerse Meer) gesproken wordt over het niet halen van doelen waarbij uitgangspunten worden gehanteerd die niet stroken met de huidige situatie. Een voorbeeld hiervan is dat binnen het segment niet-broedvogels er 20 soorten zijn benoemd waarvan er 10 soorten watertype 'Zoet' hebben, terwijl het Veerse Meer sinds de opening van de Katse Heule als 'Zout' getypeerd kan worden. Dit blijkt verder ook uit het feit dat gesproken wordt over verstoring als gevolg van de bestrijding van muskusratten. Volgens ons komen muskusratten niet in zout water voor en worden ze derhalve ook niet in het Veerse Meer bestreden.

Ook wordt als mogelijke oplossingsrichting genoemd dat er ondieper water gecreëerd zou kunnen worden door het aanleggen van overgangszones. De overheid heeft sinds 2004 juist dieper water gecreëerd door het verhogen van het winterpeil, wat heeft geleid tot minder foerageergebied.

Antwoord
Dank voor uw zienswijze. Rijkswaterstaat is zich bewust van uw punten van zorg die invloed hebben op uw individuele bedrijfsvoering. Uw aandachtspunten over onvoldoende onderbouwing van de ecologische randvoorwaarden, grote kennisleemten en de relatie met landbouw nemen we mee in het mer-proces. Alhoewel het rapport Doeluitwerking niet open staat voor zienswijzen zullen wij uw

opmerkingen op dit rapport wel betrekken bij een eventuele actualisatie van het rapport Doeluitwerking.

Het Veerse Meer was inderdaad bij de aanmelding van dit gebied nog een brakwatergebied en is door de ingebruikname van de Katse Heule in 2004 zouter geworden. Dat heeft echter geen invloed op de aanwijzing van het gebied voor vogels die ook voorkomen in zoet water. Het Veerse Meer is een overwinteringsplek voor deze soorten in strenge winters waarin andere zoetwaterplassen dichtvriezen. Alhoewel strenge winters de laatste jaren minder voorkomen moet het leefgebied wel beschikbaar blijven mocht er toch weer een strenge winter komen. Dat is een wettelijke verplichting.

In het bekkenrapport Veerse Meer 2000-2014 ten behoeve van de Evaluatie Peilbesluit (Deltares), is opgenomen dat het peilbesluit uit 2008 heeft gezorgd voor hogere winterpeilen. Dit is gedaan vanwege onder andere landbouwbelangen.

Id. 106535373 / Nr. 206
2. Grote Kennisleemten
Er wordt erkend dat er aanzienlijke kennisleemten bestaan over effecten op soorten en habitats. Dit belemmert een goede afweging van kosten en baten van maatregelen, en zet de deur open voor disproportionele beperkingen voor ons agrarisch grondgebruik. Denk aan het aanwijzen van gebieden waar landbouw activiteiten worden beperkt (door bijvoorbeeld het creëren van bufferzones of ecologische verbindingszones, het uitbreiden van de natuurgebieden of het Natura 2000 gebied, of het opleggen van beperkingen op het gebied van landbouwkundig gebruik als teelten en bemesting).

In het actieprogramma van de Gebiedsvisie Veerse Meer 2020-2030 van de Provincie Zeeland is onderzoek naar alle oorzaken/gevolgen verminderde waterkwaliteit als actie benoemd. In 2023 is een rapport gepubliceerd dat nader ingaat op de oorzaken van de huidige waterkwaliteit en ecologie, de toestand en trends in de tijd en kennisleemtes. Daarnaast is het doel antwoord te geven op de vraag: 'Welke oplossingsrichtingen zijn in beeld om de ecologische waterkwaliteit van het Veerse Meer toekomstbestendig te realiseren.' Antwoord op deze vraag is noodzakelijk, voordat het beheerplan Natura 2000 Veerse Meer vastgesteld kan worden.

Antwoord
Rijkswaterstaat werkt aan het oplossen van de kennis in leemten. Echter, dat zal niet in alle gevallen lukken binnen de termijn waarin de geactualiseerde beheerplannen moeten worden vastgesteld. In het plan-MER proberen we wel zo goed mogelijk met de middelen die we nu hebben in beeld te brengen wat de effecten zijn van de maatregelpakketten op alle effecten van de onderzoeksthema´s, o.a. de landbouw, recreatie, etc.

Id. 106535373 / Nr. 207
3. Gebrekkige integratie met landbouw
De samenhang met functies als zoetwaterbeschikbaarheid, waterhuishouding en agrarisch gebruik wordt nauwelijks uitgewerkt. Verder wordt geen rekening gehouden met toekomstige (autonome) ontwikkelingen in de landbouw. Er wordt nu gefocust op het gebied direct aan het Veerse Meer, maar het afwateringsgebied dat op het Veerse Meer afwatert, bedraagt ruim 19.000 hectare. Een Natura 2000-beheerplan moet ook de landbouwbelangen waarborgen.

Ik verzoek u dan ook om in de uitwerking expliciet aandacht te geven aan de (toekomstige) landbouwstructuur, waterhuishouding en bemestingsruimte in het totale gebied, inclusief het gebied dat direct en indirect afwatert op het Veerse Meer, en ook het gebied wat geldt als foerageergebied voor vogels die verblijven in het Veerse Meer.

Antwoord
Het plan-MER is een middel om in beeld te brengen wat nodig is om de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000 te behalen en wat de effecten zijn op andere functies als deze maatregelen of maatregelpakketten worden ingezet. De oplossingsrichtingen zijn daarbij ingezet vanuit de Natura 2000-instandhoudings-doelstellingen. Het Natura 2000-beheerplan is niet bedoeld om de landbouw belangen te behartigen, maar om de instandhoudingsdoelstellingen (blijvend) te realiseren.